

**ІНСТИТУТ ЗАКОНОДАВСТВА
ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ**

**РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД
ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА
(Інформаційно-аналітичний дайджест)**

Випуск 2 (2016)

(квітень – червень 2016 р.)

Київ – 2016

УДК 341:061.1ЄС

P45

СЕРІЯ «РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА»

*Серію рекомендовано до друку Вченою радою Інституту законодавства
Верховної Ради України (Протокол № 9 від 26 жовтня 2006 р.)*

Реферативний огляд європейського права : інформаційно-аналітичний
P45 дайджест / Вип. 2 (2016) (квіт. – черв. 2016 р.) – К., 2016. – 103 с.

Серію «Реферативний огляд європейського права» запроваджено в Інституті законодавства Верховної Ради України з метою оперативного системного інформування державних органів, наукових установ та громадськості щодо прийняття європейських законодавчих актів, розвитку європейської правової доктрини та практики Європейського суду з прав людини.

Серію розраховано на народних депутатів України, депутатів місцевих рад, працівників секретаріатів комітетів і фракцій Верховної Ради України, помічників-консультантів народних депутатів України, а також фахівців, які працюють у сфері адаптації національного законодавства до норм європейського права.

УДК 341:061.1ЄС

© Інститут законодавства Верховної Ради України, 2016

РЕЗЮМЕ ВИПУСКУ

У першому розділі реферативного огляду подаються анотації новоухвалених актів Ради Європи. Зокрема, у зазначений період увагу Ради Європи привернули питання порушення норм міжнародного гуманітарного права у Луганській та Донецькій областях та на території Криму, запобігання радикалізації дітей та молоді, формування набору компетенцій у сфері демократичного громадянства, необхідність активізації боротьби з антисемітизмом в Європі тощо.

Серед нових документів Європейського Союзу, огляду яких присвячено другий розділ, – акти, що регулюють, зокрема, питання регулювання переміщення осіб через митні кордони ЄС, захисту персональних даних осіб стосовно обробки персональних даних, використання записів про персональні дані осіб з метою запобігання, виявлення, розслідування та переслідування за злочини терористичного характеру і тяжкі злочини, створення Агентства ЄС з питань залізничного транспорту тощо.

Третій розділ збірника присвячено практиці Європейського суду з прав людини за скаргами проти України. Рішення Суду щодо порушення прав на справедливий судовий розгляд, які увійшли до цього випуску, стосувалися переважно порушення права громадян на заборону катування, а також права на справедливий суд (зокрема, затягування судових розглядів у національних судах).

Четвертий розділ огляду містить матеріали стосовно розвитку доктрини європейського права, зокрема, щодо «заморожених» конфліктів у країнах, розташованих на схід від ЄС та їх впливу на дотримання прав людини, гармонізації європейських стандартів та практики Суду ЄС, а також сучасного стану і тенденцій до змін у сфері застосування наркотичних речовин в Європі.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР ТА ТЕРМІНІВ	8
I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ	10
ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ.....	10
<i>Резолюція 2103 (2016) від 19 квітня 2016 року «Про запобігання радикалізації дітей та молодих людей шляхом усунення її глибинних причин»</i>	<i>10</i>
<i>Резолюція 2104 (2016) від 19 квітня 2016 року «Про формування набору компетенцій у сфері демократичного громадянства». 11</i>	<i>11</i>
<i>Рекомендація 2088 (2016) від 19 квітня 2016 року «Про формування набору компетенцій у сфері демократичного громадянства».....</i>	<i>12</i>
<i>Резолюція 2106 (2016) від 20 квітня 2016 року «Про активізацію боротьби з антисемітизмом в Європі»</i>	<i>13</i>
<i>Резолюція 2110 (2016) від 20 квітня 2016 року «Про права інтелектуальної власності в цифрову епоху»</i>	<i>15</i>
<i>Резолюція 2111 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про оцінку дієвості заходів з розширення представленості жінок в політичних структурах»</i>	<i>17</i>
<i>Резолюція 2112 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про гуманітарні занепокоєння щодо людей, захоплених під час війни в Україні» 18</i>	<i>18</i>
<i>Рекомендація 2090 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про гуманітарні занепокоєння щодо людей, захоплених під час війни в Україні»</i>	<i>23</i>
<i>Резолюція 2114 (2016) від 22 квітня 2016 року «Про ліквідацію міжнародних надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я»</i>	<i>23</i>
<i>Рекомендація 2091 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про аргументи проти розробки правового інструменту Ради Європи, що стосується примусових заходів у психіатрії»</i>	<i>25</i>
<i>Резолюція 2116 (2016) від 27 травня 2016 року «Про невідкладну необхідність запобігати порушенням прав людини під час мирних акцій протесту»</i>	<i>25</i>
<i>Резолюція 2117 (2016) від 27 травня 2016 року «Про розвиток співробітництва між містами в галузі культури»</i>	<i>27</i>
ДОКУМЕНТИ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ.....	28

<i>Рекомендація CM/Res (2016) 4 Комітету міністрів державам – членам від 13 квітня 2016 року «Про захист журналістики і безпеку журналістів та інших учасників медіапростору».....</i>	<i>28</i>
<i>Рекомендація CM/Res (2016) 5 Комітету Міністрів державам – членам від 13 квітня 2016 року «Щодо Інтернет-свободи».....</i>	<i>31</i>
II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	34
<i>Регламент (Євросоюз) 2016/425 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2016 року про індивідуальні засоби захисту та скасування Директиви Ради 89/686/ЄЕС.....</i>	<i>34</i>
<i>Регламент (Євросоюз) 2016/399 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2016 про Кодекс правил Союзу, що регулюють переміщення осіб через митні кордони (Шенгенський кодекс про кордони) (кодифікована версія)</i>	<i>34</i>
<i>Регламент (Євросоюз) 2016/589 Європейського Парламенту та Ради від 13 квітня 2016 року про Європейську мережу послуг із працевлаштування (EURES), доступ працівників до послуг мобільності та подальшу інтеграцію ринків праці, а також про внесення змін до Регламентів (Євросоюз) № 492/2011 та (Євросоюз) № 1296/2013</i>	<i>36</i>
<i>Регламент (Євросоюз) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних, а також про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних).....</i>	<i>38</i>
<i>Директива (Євросоюз) 2016/680 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами для цілей запобігання, розслідування, виявлення або переслідування кримінальних злочинів або виконання кримінальних покарань та про вільне переміщення таких даних, а також про скасування Рамкового Рішення Ради 2008/977/ЮВС</i>	<i>40</i>
<i>Директива (Євросоюз) 2016/681 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про використання записів про персональні дані пасажирів (ПДП) для запобігання, виявлення, розслідування та переслідування за злочин терористичного характеру і тяжкі злочини</i>	<i>42</i>
<i>Регламент (Євросоюз) 2016/793 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року стосовно уникнення</i>	

<i>переорієнтації торгівлі певними основними медичними препаратами на Європейський Союз (кодифікована версія)</i>	<i>43</i>
<i>Регламент (ЄС) 2016/796 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про Агентство Європейського Союзу з питань залізничного транспорту та про скасування Регламенту (ЄС) № 881/2004</i>	<i>44</i>
<i>Директива (Євросоюз) 2016/797 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про експлуатаційну сумісність системи залізничного транспорту в Європейському Союзі (оновлена версія).....</i>	<i>45</i>
<i>Директива (Євросоюз) 2016/798 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про безпеку на залізничному транспорті (оновлена версія).....</i>	<i>47</i>
<i>Регламент Комісії (Євросоюз) 2016/919 від 27 травня про технічні вимоги, що стосуються підсистем «управління і контролю та сигналізації» у системі залізничного транспорту в Європейському Союзі.....</i>	<i>48</i>
<i>Директива (Євросоюз) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2016 року про захист нерозголошених «ноу-хау» та комерційної інформації (комерційні таємниці) від незаконного заволодіння, використання та розголошення</i>	<i>48</i>
ІІІ. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ	50
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «БАСЕНКО проти України» від 26 листопада 2015 року (Остаточне рішення від 26 лютого 2016 року, заява № 24213/08).....</i>	<i>50</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «КУЩ проти України» від 3 грудня 2015 року (Остаточне рішення від 3 березня 2016 року, заява № 53865/11).....</i>	<i>53</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ЯРОШОВЕЦЬ ТА ІНШІ проти України» від 3 грудня 2015 року (Остаточне рішення від 3 березня 2016 р., заяви №74820/10, 71/11, 76/11, 83/11 і 332/11).....</i>	<i>58</i>
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «РОДЗЕВІЛЛО проти України» від 14 січня 2016 року (Остаточне рішення від 14 квітня 2016 року, заява № 38771/05)</i>	<i>64</i>

<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «СІРЕДЖУК проти України» від 21 січня 2016 року (Остаточне рішення від 21 квітня 2016 року, заява № 16901/03)</i>	68
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «КАРПИЛЕНКО проти України» від 11 лютого 2016 року (Остаточне рішення від 11 травня 2016 року, заява № 15509/12)</i>	72
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ЗЯКУН проти України» від 25 лютого 2016 року (заява № 34006/06)..</i>	78
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ЗАКШЕВСЬКИЙ проти України» від 17 березня 2016 року (остаточне рішення від 17 червня 2016 року, заява № 7193/04)</i>	81
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «КОРНЕЙКОВА ТА КОРНЕЙКОВ проти України» від 24 березня 2016 року (заява № 56660/12)</i>	85
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «БАГІЄВА проти України» від 28 квітня 2016 року (заява № 41085/05)...</i>	88
<i>Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «УМНІКОВ проти України» від 19 травня 2016 року (заява № 42684/06)..</i>	91
IV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА.....	97
<i>«Заморожені» конфлікти в країнах, розташованих на Схід від ЄС та їх вплив на дотримання прав людини.....</i>	<i>97</i>
<i>Вплив фінансових послуг, передбачених угодами ЄС про вільну торгівлю та асоціацію, на відмивання коштів, уникнення та ухилення від сплати податків</i>	<i>98</i>
<i>Європейські стандарти для 21-го століття.....</i>	<i>99</i>
<i>Про стан і тенденції змін у сфері застосування наркотичних речовин в Європі</i>	<i>101</i>

ПЕРЕЛІК ОСНОВНИХ АБРЕВІАТУР ТА ТЕРМІНІВ

Договір ЄС – Договір про заснування Європейського Співтовариства.

ДФЄС – Договір про функціонування Європейського Союзу.

Євратом – Європейське Співтовариство з атомної енергії.

Європейська Рада – міждержавна складова Європейського Союзу, до якої входять глави держав чи урядів країн – членів ЄС та Голова Європейської Комісії. Європейська Рада збирається щонайменше двічі на рік під головуванням керівника держави чи уряду держави-члена, що головує в Раді.

Європейське Співтовариство (Співтовариство) – засноване згідно з Римським договором 1957 р. З 1993 р. цей термін було витіснено із загального вжитку терміном «Європейський Союз», тепер він застосовується для позначення міждержавного об'єднання держав-членів, які утворюють Європейський Союз.

Європейський Суд – Європейський суд з прав людини.

Європейські Співтовариства – Європейське Співтовариство з Атомної Енергії, Європейське Співтовариство з вугілля та сталі, а також Європейське Економічне Співтовариство. Внаслідок їх злиття у 1967 р. цими трьома Співтовариствами керують єдині інституції, тому часто їх узагальнено називають «Європейське Співтовариство». Відколи у 2002 р. Європейське Співтовариство з вугілля та сталі припинило існування, фактично залишилося два Європейських Співтовариства.

ЕКПЛ – (Європейська) Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод.

ЄП – Європейський Парламент. Одна з семи інституцій Європейського Союзу (ст. 13 Консолідованої версії Договору про ЄС від 2010 р.). Є асамблеєю представників держав – членів ЄС, обирається прямим загальним голосуванням.

ЄС – Європейський Союз. Заснований згідно з Договором про Європейський Союз 1993 р. (інші назви – Маастрихтський договір, Договір про ЄС або ДЄС) зі змінами, внесеними Лісабонським договором від 13.12.2007 р.

КМ (Комітет міністрів) – Комітет міністрів Ради Європи.

Комісія, ЄК (Європейська Комісія) – одна з семи інституцій Європейського Союзу згідно з Договором про Європейський Союз зі змінами, внесеними Лісабонським договором від 13.12.2007 р.

НУО – неурядові організації.

ОБСЄ – Організація з безпеки і співробітництва в Європі.

ПАРЄ – Парламентська асамблея Ради Європи.

Рада (Рада ЄС) – одна з семи інституцій Європейського Союзу.

РЄ – Рада Європи.

СОТ – Світова організація торгівлі.

Суд ЄС – Суд Європейських Співтовариств. Одна з семи інституцій Європейського Союзу.

I. АКТИ РАДИ ЄВРОПИ

ДОКУМЕНТИ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ АСАМБЛЕЇ

Резолюція 2103 (2016) від 19 квітня 2016 року «Про запобігання радикалізації дітей та молодих людей шляхом усунення її глибинних причин»¹

У цьому документі Парламентська асамблея закликає держави – члени Ради Європи:

– забезпечити всім дітям і молодим людям рівні можливості, життєві перспективи і відчуття соціальної мети, а також перспективи соціальної мобільності;

– навчати дітей і молодих людей основам демократичного громадянства і європейським цінностям;

– здійснювати конкретні заходи, з тим щоб позбавити школи від знущань і інших проявів упереджень, дискримінації, сегрегації та будь-яких форм насильства;

– розвивати викладання історії релігій;

– організувати спеціальну підготовку для всіх зацікавлених сторін (правоохоронні органи, соціальні працівники, неурядові організації (НУО), сім'ї), давши їм інструменти для запобігання (подальшої) радикалізації дітей, які перебувають в «зоні ризику»;

– проводити широкі інформаційно-пропагандистські кампанії і створювати спеціальні програми для державних чиновників по боротьбі з ісламофобією;

– здійснювати спеціальні програми для молодих в'язнів;

– передбачити в рамках урбаністичної політики інвестиції, спрямовані на благоустрій неблагополучних кварталів і поліпшення їх соціальної інфраструктури та, зокрема, забезпечити виконання рекомендації CM Res 2015 (3) Комітету міністрів державам-членам про доступ молоді з неблагополучних кварталів до соціальних прав;

¹ Resolution 2103 (2016) Preventing the radicalisation of children and young people by fighting the root causes [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22701&lang=en>

– боротися з поширенням радикальної пропаганди і розпалюванням ненависті через Інтернет, соціальні ЗМІ і інші комунікаційні технології шляхом зміцнення механізмів попередження про безпеку;

– законодавчо заборонити, відповідно до статті 20 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, всяке підбурювання до насильства, зокрема через ЗМІ;

– щодо правоохоронних органів і розвідслужб: створити системи, що дозволяють ідентифікувати та полегшувати обмін інформацією про радикалів і засуджених злочинців, з тим щоб відслідковувати їх пересування через європейські кордони і не допускати нових злочинів, забезпечуючи при цьому дотримання їх прав людини і основних свобод.

Асамблея також закликає держави-члени підписати, ратифікувати та виконувати, якщо цього досі не зроблено, Конвенцію Ради Європи про запобігання тероризму та Додатковий протокол до неї; підтримати і реалізувати План дій Ради Європи з протидії насильницькому екстремізму і радикалізації, що призводять до тероризму (2015–2017 роки), рекомендації для пенітенціарних служб і служб умовно-дострокового звільнення щодо радикалізації і воєвничого екстремізму, прийняті Комітетом міністрів у березні 2016 року, а також Стратегію Ради Європи щодо прав дитини (2016–2021 роки), реалізація якої починається в квітні 2016 року і яка також має на меті профілактику радикалізації дітей.

Асамблея закликає релігійних лідерів активізувати свої зусилля і не допускати, щоб молодь ставала інструментом насильства і терору.

Резолюція 2104 (2016) від 19 квітня 2016 року «Про формування набору компетенцій у сфері демократичного громадянства»²

У цьому документі Асамблея рекомендує державам-членам проаналізувати свою освітню політику і переформулювати цілі такої політики з урахуванням нового набору компетенцій, необхідних для культури демократії і міжкультурного діалогу, який

² Resolution 2104 (2016) Towards a framework of competences for democratic citizenship [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22704&lang=en>

Рада Європи створює в даний час, а також якнайшвидше забезпечити належне впровадження такого набору на всіх рівнях освітньої системи, як тільки він буде затверджений.

Асамблея пропонує Конгресу місцевих і регіональних влад Ради Європи враховувати цей набір компетенцій у процесі застосування переглянутої Європейської хартії про участь молоді в громадському житті на місцевому та регіональному рівні та сприяти в зв'язку з цим обміну практичним досвідом між місцевими та регіональними органами влади.

Асамблея визнає важливу роль партнерів, що представляють громадянське суспільство, і підкреслює, що організації громадянського суспільства повинні залучатися на національному та міжнародному рівні до практичного впровадження такого набору компетенцій. Вона пропонує Конференції міжнародних неурядових організацій (МНУО) Ради Європи і Консультативній раді у справах молоді сприяти впровадженню набору компетенцій, а також обміну досвідом, поширенню передових методів роботи і взаємному збагаченню у цій сфері.

Асамблея вітає зусилля Ради Європи стосовно координації її дій з діями інших міжнародних організацій, зокрема, установами ЄС, ЮНЕСКО, ОЕСР, УВКБ ООН і Міжнародної асоціації з оцінки освітніх досягнень (ІЕА). Вона закликає ці організації продовжувати зміцнювати співробітництво в усіх сферах, які пов'язані із запровадженням набору компетенцій, для того, щоб зробити більш ефективним і послідовним навчання основам культури демократії і міжкультурного діалогу в освітніх системах відповідних держав-членів.

Рекомендація 2088 (2016) від 19 квітня 2016 року «Про формування набору компетенцій у сфері демократичного громадянства»³

Парламентська асамблея, посилаючись на свою Резолюцію 2104 (2016) «Про формування набору компетенцій у сфері демократичного громадянства», вітає ініціативу Ради Європи щодо

³ Recommendation 2088 (2016) Towards a framework of competences for democratic citizenship [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22705&lang=en>

визначення «набору компетенцій, необхідних для культури демократії і міжкультурного діалогу», і наголошує на важливості розробки на міжнародному рівні такого інструменту для оцінки компетенцій у цій сфері.

У зв'язку з цим Асамблея просить Комітет міністрів позитивно і якнайшвидше відреагувати на роботу, виконану з метою визначення набору компетенцій, і створити механізми для подальшої діяльності, зокрема для розробки інструментів, необхідних для ефективного застосування такого набору компетенцій, як це було зроблено щодо «Загальноєвропейських компетенцій володіння іноземною мовою: вивчення, викладання, оцінка (CEFR)», наприклад: посібників для різних категорій користувачів і для різних ситуацій; освітніх матеріалів, що ілюструють рівні підготовки; посібників, що дозволяють співвідносити результати іспитів з описаними рівнями підготовки; а також спеціального веб-сайту, на якому були б розміщені практичні ресурси.

Резолюція 2106 (2016) від 20 квітня 2016 року «Про активізацію боротьби з антисемітизмом в Європі»⁴

Посилаючись на свою Резолюцію 1563 (2007) «Боротьба з антисемітизмом в Європі», Асамблея нагадує, що антисемітизм становить небезпеку для всіх демократичних держав, оскільки служить приводом для того, щоб вдаватися до насильства і виправдовувати його. Асамблея також підтримує роботу Європейської комісії проти расизму та нетерпимості щодо запобігання та припинення будь-яких форм расизму і нетерпимості, включаючи антисемітизм. Необхідно забезпечити виконання в повному обсязі її Загальнополітичної рекомендації № 9 «Про боротьбу з антисемітизмом», а також її рекомендацій за підсумками відвідування окремих країн.

У світлі цих міркувань Асамблея закликає держави-члени, держави-спостерігачі і держави-партнери у зміцненні демократії забезпечити, гарантуючи при цьому свободу вираження думок, щоб

⁴ Resolution 2106 (2016) Renewed commitment in the fight against antisemitism in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22716&lang=en>

нормативно-правова база, яка регламентує боротьбу з дискримінацією на будь-якому ґрунті і з розпалюванням ненависті, була повною і застосовувалася на практиці, охоплюючи прояви антисемітизму, такі як: публічне підбурювання до насильства, ненависті чи дискримінації; публічні образи, погрози, а також святотатство і осквернення єврейського майна і пам'ятників; переслідування політичних діячів і політичних партій за антисемітські заяви і розпалювання ненависті; державне фінансування організацій і політичних партій, що пропагують антисемітизм. Асамблея закликає також підписати і ратифікувати, якщо цього досі не зроблено, Протокол № 12 до Європейської конвенції з прав людини; стимулювати співпрацю між поліцією, судовими органами, освітніми структурами та організаціями громадянського суспільства в наданні допомоги жертвам злочинів на ґрунті ненависті;

Також Асамблея настійно радить закликати провайдерів Інтернет-послуг і соціальні ЗМІ вжити конкретних заходів щодо запобігання і припинення розпалювання ненависті в Інтернеті, підписати і ратифікувати, якщо цього досі не зроблено, Додатковий протокол до Конвенції про кіберзлочинність щодо введення кримінальної відповідальності за акти расизму і ксенофобії, вчинені за допомогою комп'ютерних систем.

Асамблея закликає держави-члени вжити необхідних заходів щодо забезпечення безпеки євреїв і їх релігійних, освітніх і культурних споруд на основі активних консультацій і діалогу з єврейськими громадами та їхніми представниками.

Асамблея закликає національні парламенти, включаючи партнерів у зміцненні демократії, співпрацювати з парламентським альянсом «Ні – ненависті» і з рухом «Ні – розпалюванню ненависті» в своїй роботі щодо запобігання та припинення антисемітизму та інших форм розпалювання ненависті і нетерпимості. Асамблея також закликає до активізації діалогу щодо шляхів запобігання і припинення антисемітизму з делегацією Кнесету, що має статус спостерігача при ПАРЄ.

Посилаючись на Рекомендацію 1962 (2011) «Про релігійний вимір міжкультурного діалогу» і Рекомендацію 2080 (2015) «Про свободу релігії і співіснування в демократичному суспільстві», Асамблея ще раз нагадує Комітету міністрів про свою пропозицію

створити стабільну, офіційно визнану платформу для діалогу між Радою Європи і керівництвом релігійних і нерелігійних організацій.

Резолюція 2110 (2016) від 20 квітня 2016 року «Про права інтелектуальної власності в цифрову епоху»⁵

У цьому документі Асамблея рекомендує державам-членам:

– домагатися того, щоб громадськість, особливо користувачі Інтернету, знали про право людини на захист інтелектуальної власності, а також розуміли важливість цього права для культурного різноманіття і економічного благополуччя наших суспільств;

– сприяти електронній ідентифікації прав інтелектуальної власності в Інтернеті за допомогою підтримки застосування з цією метою загальнодоступних технічних засобів, а також підвищення рівня інформованості авторів творчих творів;

– ухвалити законодавчі та інші заходи, які можуть виявитися необхідними для визнання порушень прав інтелектуальної власності кримінальними злочинами відповідно до внутрішнього законодавства;

– ухвалити стримуючі заходи щодо операторів соціальних мереж і платформ (що функціонують в Інтернеті), контент яких генерується самими користувачами, які можуть мати фінансову вигоду від нелегального розміщення контенту на своїх сайтах;

– розширювати практику подачі правоохоронним органам скарг через Інтернет, а також створення ліній прямого зв'язку між користувачами і провайдерами Інтернет-послуг для повідомлення про порушення прав інтелектуальної власності їх службами;

– розробити онлайн-процедури врегулювання суперечок в разі порушення прав інтелектуальної власності в Інтернеті відповідно до Резолюції 2081 (2015) ПАРЄ «Доступ до правосуддя та Інтернет: потенціал і проблеми»;

⁵ Resolution 2110 (2016) Intellectual property rights in the digital era [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22739&lang=en>

– відкрито і прозоро активізувати багатосторонню діяльність з розвитку міжнародного співробітництва в галузі прав інтелектуальної власності;

– забезпечити дотримання на законодавчому та правозастосовному рівні статті 1 Протоколу до Європейської конвенції з прав людини при обговоренні та застосуванні міжнародних договорів, що впливають на права інтелектуальної власності, включаючи угоди про вільну торгівлю, такі як Трансатлантичне торгівельне та інвестиційне партнерство (ТТІР);

– забезпечити, щоб заходи з охорони комерційної таємниці, що ухвалюються, зокрема, згідно зі статтею 39 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (Угода ТРІПС), не обмежували безпідставно право населення на доступ до інформації відповідно до статті 10 Європейської конвенції з прав людини.

Асамблея також закликає авторів творчих творів, правовласників, агентства щодо захисту колективних прав і ліцензійні служби, а також провайдерів Інтернет-послуг, включаючи соціальні мережі і платформи, контент яких генерується самими користувачами, використовувати технічні засоби для онлайн-ідентифікації прав інтелектуальної власності (такі як цифрові технології забезпечення дотримання прав) з метою надання користувачам необхідної інформації і недопущення несанкціонованих дій з їх боку. Соціальні мережі і платформи, контент яких генерується самими користувачами, повинні надати своїм користувачам необхідні можливості, забезпечивши, щоб така ідентифікація здійснювалася в автоматичному режимі. Асамблея також закликає їх приєднатися до застосовуваних на основі саморегулювання «Принципів для сервісів, контент яких генерується користувачами», які були прийняті у 2007 році для боротьби з нелегальним контентом, що генерується користувачами.

Резолюція 2111 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про оцінку дієвості заходів з розширення представленості жінок в політичних структурах»⁶

У цьому документі Асамблея закликає держави – члени Ради Європи, держави-спостерігачі, а також партнерів у зміцненні демократії докласти всіх зусиль для розширення представленості жінок у політичному житті. Визнаючи позитивний ефект досягнення паритету, їм належить, зокрема:

– розглянути питання про закріплення в національному законодавстві (зокрема, у виборчому) принципу паритетності;

– включити, за можливості, до законодавства про функціонування політичних партій спеціальні норми щодо висування кандидатів, покликані забезпечити рівне гендерне представництво;

– закликати парламенти та інші виборні органи вжити заходів щодо узгодження своєї діяльності з приватним життям їх членів, зокрема, передбачити зручний час для проведення сесій і голосування, а також з роботою дитячих закладів;

– розглянути питання про застосування стимулів з тим, щоб привернути увагу ЗМІ до жінок-політиків як в якісному, так і в кількісному плані для забезпечення справедливого висвітлення в ЗМІ їх діяльності;

– зміцнювати співробітництво з міжнародними місіями зі спостереження за виборами в тому, що стосується участі жінок у виборчому процесі та надавати їм повну інформацію, а також дані з розбивкою за статевою ознакою;

– визнати роль громадянського суспільства і залучати НУО до розробки, просування і моніторингу заходів щодо підвищення рівня представленості жінок у політичному житті, особливо в тому, що стосується інформаційно-просвітницьких кампаній, навчальних заходів та моніторингу виконання відповідних заходів.

Асамблея підтримує принцип гендерного паритету, який повинен стати ще одним кроком, крім позитивних заходів, і

⁶ Resolution 2111 (2016) Assessing the impact of measures to improve women's political representation [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22745&lang=en>

кінцевою метою в плані політичного представництва. Послідовне втілення цього принципу в життя вимагає, щоб держави пішли далі позитивних заходів і забезпечили рівне представництво жінок і чоловіків у виборних органах та інших установах на всіх рівнях.

Резолюція 2112 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про гуманітарні занепокоєння щодо людей, захоплених під час війни в Україні»⁷

Після незаконної анексії Криму РФ та початку військової агресії у Луганській та Донецькій областях у східній Україні сотні українських військових, а також цивільних громадян, за повідомленнями, було взято у полон та/або викрадено.

Згідно з даними Служби безпеки України, починаючи з квітня 2014 року було звільнено 3015 захоплених осіб, але 123 особи досі залишаються затриманими сепаратистами, а 693 вважаються зниклими безвісти. Однак ці цифри не включають усіх людей, захоплених сепаратистами на окупованих територіях, оскільки часто їхні родичі бояться заявляти до українських органів влади про випадки захоплення.

Парламентська асамблея глибоко занепокоєна численними повідомленнями про негуманне і принизливе ставлення до полонених, які часто стають жертвами катувань, поганого поводження та сексуального насильства. Більше того, є свідчення про страти захоплених осіб силами сепаратистів.

Асамблея також дуже стурбована ситуацією у Криму, в якому після незаконної анексії півострова РФ де-факто органи влади використовують російське законодавство проти екстремістів, сепаратистів і терористів для затримання кримськотатарських та українських активістів. Асамблея засуджує нещодавню заборону Меджлісу як екстремістської організації, це суперечить міжнародним стандартам та демонструє систематичне порушення прав кримських татар.

Крім цього, Асамблея стурбована повідомленнями правозахисників щодо 11 українських в'язнів, яких утримують під вартою російські органи влади у порушення норм міжнародного

⁷ Resolution 2112 (2016) The humanitarian concerns with regard to people captured during the war in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22750&lang=en>

права за сфальсифікованими звинуваченнями. Крім того, принаймні 10 громадян України утримуються під вартою у Криму на підставі політично вмотивованих звинувачень.

Найбільш наочним прикладом цього є справа члена Парламентської асамблеї Ради Європи Надії Савченко, яку було насильно вивезено на територію РФ і незаконно утримують під вартою з червня 2014 року незважаючи на, зокрема, її імунітет згідно зі Статтею 40.a Статуту Ради Європи та з Генеральною угодою про привілеї та імунітети Ради Європи і протоколами до неї, стороною яких є РФ. Після несправедливого розгляду справи російський суд приговорив Н. Савченко до 22 років ув'язнення, звинувативши її у вбивстві двох російських журналістів. Асамблея рішуче засуджує незаконні арешт, утримання під вартою та суд над Н. Савченко у РФ та закликає до її негайного звільнення.

Асамблея також закликає всі держави – члени Ради Європи прийняти цільові санкції (зокрема, заборону на подорожі та замороження активів) проти осіб, пов'язаних із викраденням, незаконним утриманням під вартою, несправедливим судом та рішенням суду щодо Н. Савченко, дотримуючись принципів, викладених Асамблеєю в її Резолюції 1966 (2014) про «справу Магницького» (зокрема, дозволити особам, яких це стосується, використовувати належне представництво для власного захисту), якщо Н. Савченко не буде звільнено без подальших затримок. ПАРЄ вітає у цьому зв'язку нещодавнє прийняття Литвою т. зв. списку Савченко, до якого внесено 46 осіб за їхню роль у суді над громадянкою України. Подібні заходи мають бути розглянуті по відношенню до справ 10 інших українських в'язнів, які, за повідомленнями, утримуються під вартою російськими органами влади за сфальсифікованими звинуваченнями.

Крім цього, Асамблея з великим занепокоєнням відзначає випадки порушень права на свободу і права на справедливий суд тих осіб, які були затримані спеціальними службами України або різними військовими батальйонами, зокрема добровольчими. Асамблея закликає українські органи влади провести розслідування всіх подібних випадків та покарати злочинців згідно з чинним українським законодавством.

Асамблея впевнена, що без спільної твердої рішучості усіх сторін припинити цю війну проблему осіб, захоплених під час

російської військової агресії в Україні, вирішити неможливо. Відтак Асамблея наполегливо закликає Україну, РФ та сепаратистські угруповання, що контролюють окуповані території Донецька і Луганська:

- припинити всі військові дії на сході України, вивести всю військову техніку і відновити мир у цьому регіоні;

- невідкладно виконати Мінські угоди, першочергово надаючи увагу пункту, що стосується звільнення усіх захоплених осіб; їх звільнення не має базуватися на виконанні інших пунктів Мінських угод;

- дотримуватися норм міжнародного гуманітарного права, прав і обов'язків сторін щодо поваги до військовополонених і захисту цивільного населення, що передбачені Третьою та Четвертою Женевськими конвенціями 1949 року і двома Додатковими протоколами 1977 року до них (про захист жертв міжнародних збройних конфліктів та збройних конфліктів неміжнародного характеру);

- забезпечити доступ міжнародним гуманітарним організаціям до всіх затриманих без будь-яких додаткових умов.

Крім того, Асамблея наполегливо закликає органи влади РФ:

- звільнити усіх українських в'язнів, які були захоплені і утримуються на території РФ та незаконно анексованого Криму за політично вмотивованими звинуваченнями, включаючи, але не обмежуючись ним, Ахтема Чийгоза;

- провести дієві розслідування та забезпечити справедливе покарання осіб, винних у випадках викрадення, вимушених зникнень, катувань та політично вмотивованих вбивств українських та кримськотатарських активістів у Криму;

- використати свій вплив на сепаратистські угруповання, які контролюють території Донецької і Луганської областей, наполегливо закликавши їх звільнити усіх українських полонених;

- негайно надати безперешкодний доступ до Криму конвенційним та моніторинговим механізмам міжнародних правозахисних організацій;

- негайно звільнити Н. Савченко, яка наділена парламентським імунітетом відповідно до Генеральної угоди про

привілеї та імунітети Ради Європи, та інших незаконно затриманих українських в'язнів, а також дозволити їх повернення до України.

Асамблея наполегливо закликає сепаратистські угруповання, які контролюють окуповані території Донецької та Луганської областей:

- звільнити усіх захоплених в'язнів та заручників;
- припинити усі порушення прав людини, особливо викрадення, катування та вбивства українських громадян з політичних мотивів;
- співпрацювати з українською стороною у координації списків та категорій захоплених осіб для їх обміну у рамках Мінської угоди «всіх на всіх»;
- забезпечити безперешкодний доступ міжнародним гуманітарним місіям до усіх місць утримання заручників.

Асамблея також наполегливо закликає українські органи влади:

щодо правових заходів:

– ратифікувати у найкоротші терміни Римський статут, щоб дозволити Міжнародному кримінальному суду провести дієві розслідування конкретних випадків порушень міжнародного гуманітарного права під час війни в Україні;

– провести дієві розслідування та забезпечити переслідування у судовому порядку усіх злочинців, які мають відношення до випадків викрадення чи взяття заручників, а також випадків вимагання, хабарництва та корупції, пов'язаних зі звільненням заручників;

– узгодити національне законодавство, включаючи Кримінальний та Кримінальний процесуальний кодекси України, з нормами міжнародного кримінального права, зокрема, визначити статус захопленої особи і визнати катування тяжким злочином;

– запровадити зміни до закону про недопущення переслідування та покарання осіб – учасників подій на території Донецької та Луганської областей, щоб запобігти отриманню амністії особами, які здійснили воєнні злочини; забезпечити отримання амністії лише після детального розслідування та справедливого суду;

– детально розробити новий закон про психологічну реабілітацію в тісній співпраці з НУО та міжнародними спеціалістами, які працюють у цій сфері, особливо беручи до уваги потреби жертв воєнних дій;

щодо допомоги захопленим особам та їх родинам:

– розробити механізм державної компенсації та підтримки сім'ям захоплених осіб та забезпечити поінформованість згаданих сімей про існування цього механізму;

– забезпечити, після їх звільнення, супровід захоплених осіб додому, а також надання їм медичної, соціальної та психологічної підтримки;

– запровадити спеціальну полегшену та позбавлену зайвих формальностей процедуру відновлення документів звільнених осіб;

– забезпечити проведення спеціального навчання для психологів та інших медичних працівників щодо надання психологічної реабілітації, беручи до уваги спеціальні потреби захоплених осіб та їх сімей.

Асамблея закликає міжнародне співтовариство брати активнішу участь у процесі визволення полонених, зокрема Асамблея закликає:

– ОБСЄ: сприяти переговорам та врегулюванню проблеми захоплених осіб у Робочій гуманітарній групі, створеної відповідно до Мінської угоди;

– Міжнародний Комітет Червоного Хреста: активізувати зусилля, спрямовані на отримання безперешкодного доступу до всіх осіб, затриманих у зв'язку із війною, а також здійснювати моніторинг умов їхнього утримання, надання їм лікування, при цьому, будучи нейтральним посередником, сприяти їхньому одночасному звільненню.

Асамблея закликає також Європейський комітет з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, створити спеціальну моніторингову місію для перевірки стану утримання українських в'язнів, утримуваних з політичних мотивів у РФ, а також у Криму, та осіб, які незаконно утримуються на територіях, що контролюються т. зв. Донецькою народною республікою та

Луганською народною республікою. Місії слід також стежити за становищем осіб, затриманих українськими органами влади за звинуваченнями в участі у сепаратистській чи терористичній діяльності під час війни в Україні.

Рекомендація 2090 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про гуманітарні занепокоєння щодо людей, захоплених під час війни в Україні»⁸

Парламентська асамблея посилається на свою Резолюцію 2112 (2016) стосовно гуманітарних занепокоєнь щодо людей, захоплених під час війни в Україні та рекомендує Комітету міністрів також включити психологічну допомогу захопленим людям та членам їхніх сімей у програми сприяння, що здійснюються в рамках реалізації поточного Плану дій для України.

Асамблея також звертається до Комітету міністрів з проханням закликати органи української і російської влади до сприяння Європейському комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню, у проведенні моніторингових візитів з перевірки стану утримання українських громадян, затриманих через політичні мотиви у РФ та у Криму, а також осіб, які незаконно утримуються на територіях під контролем т. зв. Донецької народної республіки та Луганської народної республіки.

Резолюція 2114 (2016) від 22 квітня 2016 року «Про ліквідацію міжнародних надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я»⁹

У цьому документі Парламентська асамблея рекомендує державам-членам спільно з політичними керівниками ПАРЄ, ЄС і ВООЗ:

– перетворити ВООЗ на провідну установу з ліквідації надзвичайних ситуацій міжнародного характеру у сфері охорони

⁸ Recommendation 2090 (2016) The humanitarian concerns with regard to people captured during the war in Ukraine [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22752&lang=en>

⁹ Resolution 2114 (2016) The handling of international public-health emergencies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22755&lang=en>

здоров'я, наділивши її необхідними повноваженнями і забезпечивши стабільне фінансування для того, щоб ефективно дотримуватися і відслідковувати дотримання міжнародних медико-санітарних правил і зміцнити передбачені в цих правилах механізми швидкого реагування;

– забезпечити ефективну співпрацю, координацію і подальші дії з боку ВООЗ, ЄС, а також інших спеціалізованих установ ООН, Європейського центру профілактики та контролю захворювань та профільних міжнародних неурядових організацій;

– створити фінансову структуру для мінімізації пандемічних загроз, яка могла б виділяти достатні ресурси для задоволення пріоритетних потреб, а також забезпечувати адекватну фінансову підтримку програм щодо зміцненню здоров'я населення на місцевому, регіональному, національному та міжнародному рівнях.

Асамблея визнає роль Європейського директорату з контролю якості лікарських засобів та охорони здоров'я (*European Directorate for the Quality of Medicines, EDQM*) Ради Європи як організації, що сприяє підвищенню якості охорони здоров'я, а також пропагує і захищає здоров'я людей і тварин. У зв'язку з цим вона пропонує державам-членам і своїм керівним органам розглянути можливість залучення EDQM до роботи із запобігання і ліквідації міжнародних загроз здоров'ю населення і розробки відповідних стратегій охорони здоров'я, зокрема, щодо медикаментів, вакцин та інструментів діагностики, можливо, за допомогою запровадження обов'язкового податку на продаж і окремі види діяльності.

Асамблея закликає держави-члени взяти на себе зобов'язання вийти на міжнародний цільовий показник, встановлений ООН, і передбачає виділення 0,7% валового національного доходу на офіційну допомогу для цілей розвитку з метою зміцнення базових систем охорони здоров'я та створення для найбільш постраждалих і тих, що знаходяться під загрозою, країн можливості більш ефективно справлятися в майбутньому з надзвичайними ситуаціями у сфері охорони здоров'я.

Рекомендація 2091 (2016) від 21 квітня 2016 року «Про аргументи проти розробки правового інструменту Ради Європи, що стосується примусових заходів у психіатрії»¹⁰

У цій Рекомендації Асамблея рекомендує Комітету міністрів доручити Комітету з біоетики:

– відкликати пропозицію про розробку додаткового протоколу, що стосується захисту прав людини і гідності осіб з психічними порушеннями, в тому, що стосується примусового поміщення у лікувальні заклади і примусових заходів медичного характеру;

– замість цього зосередити свою роботу на просуванні заходів, які б стали альтернативою застосуванню у психіатрії примусових заходів, зокрема, розробляючи заходи щодо розширення залучення осіб з психосоціальними порушеннями до прийняття рішень, що стосуються їх здоров'я.

Проте, якщо ж рішення розробляти додатковий протокол буде прийнято, Асамблея рекомендує Комітету міністрів закликати Комітет з біоетики безпосередньо залучити до процесу його розробки організації, що займаються правами інвалідів, як того вимагають Конвенція ООН про права інвалідів і Резолюція Асамблеї 2039 (2015) «Про рівність і інтеграцію осіб з обмеженими можливостями».

Резолюція 2116 (2016) від 27 травня 2016 року «Про невідкладну необхідність запобігати порушенням прав людини під час мирних акцій протесту»¹¹

У цій Резолюції Асамблея закликає держави-члени:

– гарантувати право на вільне мирне зібрання, передбачене в статті 11 Європейської конвенції з прав людини, а також інші права людини, в тому числі в контексті «спонтанних» демонстрацій, що проводяться без попереднього повідомлення;

¹⁰ Recommendation 2091 (2016) The case against a Council of Europe legal instrument on involuntary measures in psychiatry [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22757&lang=en>

¹¹ Resolution 2116 (2016) Urgent need to prevent human rights violations during peaceful protests [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22802&lang=en>

– переглянути чинне законодавство з тим, щоб привести його у відповідність до міжнародних правозахисних інструментів, у тому, що стосується права на вільне мирне зібрання, використовуючи, за необхідності, експертну допомогу Венеціанської комісії;

– більш жорстко регламентувати застосування сльозогінного газу та інших, «менш летальних» засобів з тим, щоб забезпечити більш прийнятні та ефективні гарантії, що дозволяють звести до мінімуму небезпеку загибелі та отримання каліцтва в результаті їх застосування і зловживання такими засобами, а також у результаті нещасних випадків, яких можна було б уникнути;

– у повному обсязі виконувати рішення Європейського суду з прав людини, що стосуються свободи зібрань;

– розробити і застосовувати на практиці правозахисний підхід при підтримці порядку під час акцій протесту, зокрема, через організацію правозахисної підготовки працівників правоохоронних органів;

– утримуватися від встановлення заборони на будь-які акції протесту, за винятком законних підстав, передбачених у статті 11.2 Європейської конвенції з прав людини;

– утримуватися від адміністративного затримання осіб, що має на меті недопущення їхньої участі в мирних акціях протесту;

– поліпшити систему ідентифікації працівників правоохоронних органів, особливо поліцейських формувань для боротьби із заворушеннями, з тим, щоб забезпечити їх відповідальність за свої дії;

– ефективно розслідувати всі випадки неналежного поведіння з боку працівників правоохоронних органів і належним чином карати винних з тим, щоб припинити і викоринити безкарність, включаючи забезпечення відповідальності керівного складу працівників, які здійснюють управління, контроль та нагляд за такими поліцейськими операціями;

– забезпечити, щоб законодавчі та нормативні акти, що регламентують дії поліції під час мирних акцій протесту, були доступні для ознайомлення населення;

– у повній мірі дотримуватися права на вільне вираження думок журналістами, які висвітлюють акції протесту, а також забезпечувати захист медичного персоналу, який надає допомогу учасникам протесту.

Резолюція 2117 (2016) від 27 травня 2016 року «Про розвиток співробітництва між містами в галузі культури»¹²

У цьому документі Асамблея рекомендує державам – членам Ради Європи:

– працювати з національними асоціаціями місцевих органів влади для підтримки нових моделей співпраці між містами з метою розробки більш ефективних стратегій фінансування, об'єднання інформаційних ресурсів і обміну досвідом;

– стимулювати ініціативи, що сприяють встановленню культурних зв'язків між малими та середніми містами, розташованими в різних країнах;

– створювати для шкіл та інших навчальних закладів умови, що дозволяють їм шукати і встановлювати зв'язки із зарубіжними партнерами в галузі культури, а також підтримувати дітей з менш благополучних сімей і кварталів з тим, щоб вони мали можливість брати участь у заходах, що здійснюються в рамках таких міжнародних партнерських зв'язків.

Асамблея пропонує Європейському Союзу спільно з Радою Європи, ЮНЕСКО та у співпраці з європейськими та міжнародними мережами і асоціаціями міст роз'яснювати важливість співпраці міст у сфері культури і демократії. З цією метою партнерам слід поширювати приклади найкращого досвіду з тим, щоб допомагати містам розробляти заходи щодо співпраці між містами, з огляду на принципи, закладені в Конвенції Фару* і Рекомендації Комітету міністрів CM/Rec (2015) 1 про

¹² Resolution 2117 (2016) Promoting city-to-city co-operation in the field of culture [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-en.asp?fileid=22803&lang=en>

* Конвенція Фару – Рамкова Конвенція РЄ про цінність культурної спадщини для суспільства (Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society), підписана 27 жовтня 2005 року, вступила в силу 1 червня 2011 р. – *Прим. перекладача.*

міжкультурну інтеграцію та про новаторські методи, розроблені в рамках програми «Міжкультурні міста».

Асамблея також пропонує Європейському Союзу розглянути питання щодо доцільності перегляду існуючих програм фінансування (INTERREG, URBACT, «Творча Європа» та ін.) з метою зміцнення зв'язків між ними з тим, щоб фінансовані проекти могли служити прикладами найкращого досвіду для інших європейських міст.

ДОКУМЕНТИ КОМІТЕТУ МІНІСТРІВ

Рекомендація CM/Rec (2016) 4 Комітету міністрів державам – членам від 13 квітня 2016 року «Про захист журналістики і безпеку журналістів та інших учасників медіапростору»¹³

Спричиняє занепокоєння та неприпустимість те, що журналісти та інші учасники медіапростору в Європі дедалі частіше стають жертвами загроз, переслідування, стеження, залякування, безпідставного позбавлення волі, фізичних нападів, тортур і навіть вбивства через роботу, яку вони виконують, думки чи доповіді саме тоді, коли їхня робота зосереджена на зловживанні владою, корупції, порушеннях прав людини, злочинній діяльності, тероризмі та фундаменталізмі. Ці знуцання та злочини були широко описані у доповідях, опублікованих у засобах масової інформації неурядовими організаціями і правозахисниками.

Журналісти та інші учасники медіапростору часто та навмисно є мішенню за ознаками статті, гендерної приналежності, сексуальної орієнтації, етнічного походження, приналежності до груп меншин, релігії чи інших практичних характерних ознак, які можуть наражати їх на дискримінацію чи загрозу в ході їх роботи. Жінки-журналісти чи інші учасники медіапростору жіночої статі стикаються з особливими загрозами, що пов'язані з гендерною проблематикою, включаючи дискримінацію за ознакою статті,

¹³ Recommendation CM/Rec(2016)4 of the Committee of Ministers to member States on the protection of journalism and safety of journalists and other media actors [Електронний ресурс].

– Режим доступу: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415d9

жінконенависництвом, принижуючим знущанням, погрозами, залякуванням, сексуальною агресією та насильством. Ці порушення дедалі частіше відбуваються в Інтернеті. Відтак Комітет міністрів переконаний, що виникла необхідність у термінових, рішучих і системних реагуваннях.

Описані вище знущання та злочини, які на практиці вчиняються як державними, так і недержавними суб'єктами, є серйозним стримуючим фактором для свободи вираження поглядів, яка гарантується статтею 10 Європейської конвенції з прав людини, у тому числі, для можливості доступу до інформації, для громадської наглядової ролі журналістів та інших учасників медіапростору та для відкритих і активних громадських обговорень, які є дуже важливими для демократичного суспільства. Зазначені особи часто стикалися з недостатніми зусиллями відповідних державних органів, щоб притягнути винних до відповідальності, що призводить до культури безкарності та може породжувати подальші загрози і насильство, а також підірвати суспільну довіру до верховенства закону.

Ця тривожна ситуація не обмежується виключно професійними журналістами та іншими традиційними учасниками медіапростору. Європейською конвенцією з прав людини та багатьма міжурядовими органами, у тому числі ООН, а також Комітетом з прав людини у своєму загальному зауваженні № 34, визнано План дій стосовно захисту журналістів та питань безкарності. Визначення учасників медіапростору розширилося у результаті появи нових видів медіа у цифрову еру. Відтак воно включає і інших осіб, які роблять свій внесок у громадські обговорення та здійснює журналістську діяльність чи виконує функції громадського спостерігача.

З огляду на масштаби та серйозність загроз і нападів на журналістів та інших учасників медіапростору в Європі, а також їхню руйнівну дію на функціонування демократичного суспільства, необхідними є далекоглядні заходи на міжнародному та національному рівнях для зміцнення захисту журналістики і впровадженні існуючих міжнародних та регіональних стандартів, а також посилення дотримання існуючих механізмів та ініціатив моніторингу. Захист журналістів та інших учасників медіапростору та боротьба з безкарністю осіб, які вчиняють злочини проти них,

знаходиться під тиском політичних пріоритетів держав – членів Ради Європи, як зазначено у Декларації Комітету міністрів про захист журналістики і безпеку журналістів та інших учасників медіапростору.

З метою створення і забезпечення сприятливого середовища для свободи вираження поглядів, яке гарантується статтею 10 Європейської конвенції з прав людини, держави повинні виконувати низку позитивних зобов'язань, як це визначено у відповідних рішеннях Європейського Суду з прав людини та закладено в принципах, які додаються до цієї Рекомендації. Ці зобов'язання повинні виконуватися органами виконавчої, законодавчої та судової гілок влади, так само, як і іншими органами влади, у тому числі установами, які займаються питаннями підтримки громадського порядку та національної безпеки на усіх рівнях – федеральному, національному, регіональному та місцевому.

Відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи, Комітет міністрів рекомендує урядам держав-членів:

i. впровадити, у терміновому порядку і через органи усіх гілок влади, керівні принципи, викладені у Додатку до цієї Рекомендації, враховуючи у повній мірі всі встановлені принципи;

ii. здійснити огляд відповідного національного законодавства та практики, а також переглянути їх, у разі необхідності, для забезпечення їхньої відповідності зобов'язанням держав з огляду на Європейську конвенцію з прав людини;

iii. поширювати цілі цієї Рекомендації на національному рівні, брати участь та співпрацювати з усіма зацікавленими сторонами для досягнення цих цілей.

У Додатку до цього документа викладаються керівні принципи, призначені для надання відповіді на багатогранні виклики з метою забезпечення ефективного захисту журналістики та безпеки журналістів і інших учасників медіапростору, які вимагають узгоджених, взаємодоповнюючих стратегій держав-членів. Керівні принципи, що є невід'ємною частиною цієї Рекомендації, поділені на чотири групи: запобігання; захист; притягнення до відповідальності та поширення інформації, навчання і підвищення обізнаності. Виконання цих принципів

пропонується державам-членам здійснювати, поєднуючи правові, адміністративні та практичні заходи.

Рекомендація CM/Rec (2016) 5 Комітету Міністрів державам – членам від 13 квітня 2016 року «Щодо Інтернет-свободи»¹⁴

Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод застосовується як в автономному режимі (офф-лайн), так і он-лайн. Держави – члени Ради Європи мають негативні і позитивні зобов'язання щодо дотримання, захисту і заохочення прав людини і основоположних свобод в Інтернеті.

Інтернет-свобода розуміється як реалізація і користування в Інтернеті правами людини і основоположними свободами, а також їх захист відповідно до ЄКПЛ та Міжнародного пакту про громадянські і політичні права. Комітет міністрів переконаний, що держави – члени Ради Європи повинні застосувати активний підхід до імплементації ЄКПЛ та інших стандартів Ради Європи щодо Інтернету, а розуміння свободи Інтернету повинно бути всеосяжним і твердо ґрунтуватися на цих стандартах.

Ці індикатори Інтернет-свободи зосереджуються на праві на свободу слова, праві на свободу зібрань та об'єднання, праві на приватне життя і праві на ефективний засіб юридичного захисту. Вони ґрунтуються на існуючих і встановлених стандартах у сфері прав людини і механізмах примусу. Комплексний підхід до Інтернет-свободи враховує всі індикатори, оскільки вони призначені забезпечити керівництво в проведенні якісної і об'єктивної оцінки і представлення доповідей про свободу Інтернету в державах – членах Ради Європи. Ці індикатори не призначені для оцінки рівня свободи Інтернету та не є засобом для порівняння країн.

Механізми управління Інтернетом – як на національному, так і на регіональному або глобальному рівні – повинні ґрунтуватися на розумінні Інтернет-свободи. Держави мають права й обов'язки щодо міжнародної політики, пов'язані з Інтернетом. При здійсненні своїх суверенних прав держави повинні, відповідно до норм

¹⁴ Recommendation CM/Rec(2016)5 of the Committee of Ministers to member States on the Internet freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016806415fa

міжнародного права, утримуватися від будь-яких дій, що можуть прямо або опосередковано завдати шкоди фізичним або юридичним особам в межах або за межами їх юрисдикції. Будь-яке національне рішення або дія, спрямована на обмеження прав людини і основоположних свобод в Інтернеті, повинні відповідати міжнародним зобов'язанням і, зокрема, базуватися на відповідному законодавстві. Дотримання у повній мірі принципів пропорційності і гарантування доступу до засобів правового захисту, а також право бути почутим і звертатися за забезпеченням належних гарантій процесу мають бути вкрай важливими у демократичному суспільстві.

В рамках свого зобов'язання забезпечити кожному, хто перебуває під їхньою юрисдикцією, права і свободи, закріплені в ЄКПЛ, держави повинні створити сприятливі умови для Інтернет-свободи. З цією метою Комітет міністрів рекомендує, щоб держави здійснювали регулярну оцінку ситуації щодо Інтернет-свободи на національному рівні з метою забезпечення існування і розвитку необхідних правових, економічних та політичних умов для Інтернет-свободи. Такі оцінки сприяють кращому розумінню застосування ЄКПЛ щодо Інтернету в державах-членах і її більш ефективній імплементації національними органами.

ЄКПЛ та інші стандарти Ради Європи є основними орієнтирами і рекомендаціями для національних оцінок Інтернет-свободи. Їх можна розглядати як індикатори, які направляють і дозволяють державам-членам визначити існуючі або потенційні проблеми в сфері Інтернет-свободи як аналітичної основи для оцінки реалізації стандартів у галузі прав людини в Інтернеті та як довідкового матеріалу для розробки міжнародної політики і підходів, що стосуються Інтернету.

Рада Європи має відігравати ключову роль у просуванні Інтернет-свободи в Європі і в усьому світі. Грунтуючись на національних оцінках держав-членів, РЄ може спостерігати за еволюцією нормативно-правової бази та іншим розвитком у державах-членах і здійснювати регулярні огляди як відповідь на виклики Інтернет-свободи в Європі. Це було б належною основою для подальшого розвитку політики РЄ щодо Інтернету.

Комітет міністрів, відповідно до положень статті 15.b Статуту Ради Європи, рекомендує державам-членам:

– періодично оцінювати рівень дотримання та імплементації прав людини і основних стандартів у сфері Інтернет-свободи, з використанням показників Додатку до цієї Рекомендації з метою розробки, у відповідних випадках, національних доповідей;

– забезпечити участь всіх зацікавлених сторін з приватного сектора, громадянського суспільства, наукових кіл та технічної спільноти в оцінці стану Інтернет-свободи та підготовці національних доповідей;

– розглянути можливість на добровільних засадах спільного використання інформації або національних доповідей про Інтернет-свободу з Радою Європи;

– керуватися зазначеними індикаторами і просувати їх під час участі в міжнародному діалозі і міжнародній політиці щодо Інтернет-свободи;

– здійснити належні заходи для просування «Керівних принципів, що стосуються бізнесу і прав людини: імплементація Рамкової програми ООН “Захист, повага і засоби правового захисту”».

II. ЗАКОНОДАВСТВО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Регламент (Євросоюз) 2016/425 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2016 року про індивідуальні засоби захисту та скасування Директиви Ради 89/686/ЄЕС¹⁵

Цим Регламентом встановлюються вимоги до проектування і виробництва індивідуальних засобів захисту (ІЗЗ), що мають бути розміщені на ринку, з метою забезпечення охорони здоров'я і безпеки користувачів та запровадження правил щодо вільного переміщення ІЗЗ в рамках ЄС.

Для цілей цього Регламенту під «індивідуальними засобами захисту (ІЗЗ)» розуміють обладнання, спроектоване і вироблене для носіння особою з метою захисту від одного чи більше ризиків здоров'ю чи безпеці такої особи; взаємозамінні компоненти для такого обладнання, що мають суттєве значення для його захисної функції. ІЗЗ мають відповідати основним вимогам щодо охорони здоров'я і безпеки, викладеним у Додатку II до цього Регламенту. У цьому зв'язку положеннями Регламенту встановлюються також відповідні зобов'язання для суб'єктів економічної діяльності ЄС, виробників та імпортерів ІЗЗ в рамках Союзу.

Цим Регламентом з 21 квітня 2018 року скасовується Директива 89/686/ЄЕС.

Регламент набирає чинності на 20-й день після його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу» та застосовується з 21 квітня 2018 року, за винятком статей 20–36 та статті 44, що застосовуються з 21 жовтня 2016 року, а також статті 45(1), що застосовується з 21 березня 2018 року.

Регламент (Євросоюз) 2016/399 Європейського Парламенту та Ради від 9 березня 2016 року про Кодекс правил Союзу, що

¹⁵ Regulation (EU) 2016/425 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on personal protective equipment and repealing Council Directive 89/686/EEC [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0425&from=EN>

регулюють переміщення осіб через митні кордони (Шенгенський кодекс про кордони) (кодифікована версія)¹⁶

Положення цього Регламенту мають на меті реагування на масове переміщення біженців з арабських країн, переважно з Сирії, транскордонне регулювання переміщення осіб між країнами ЄС та контроль за зовнішніми кордонами Союзу.

Цей Регламент застосовується до будь-яких осіб, які перетинають кордон, незважаючи на те, чи знаходяться вони в межах або за межами держав – членів ЄС. Водночас, положення Регламенту не зачіпають право на вільне пересування відповідно до законодавства ЄС, права біженців, тощо.

Регламент регулює питання перетину зовнішніх кордонів ЄС, які можна перетинати лише впродовж встановленого часу та лише у спеціальних пунктах перетину кордону. Згідно з його положеннями, проїзні документи громадян третіх країн повинні отримати відмітку на в'їзді і виїзді з ЄС, якщо інше не встановлено законодавством. Регламентом також встановлюється, що щоразу, коли це можливо, мають бути відокремлені спеціальні смуги для руху на кордоні для осіб, на яких поширюється відповідне законодавство ЄС щодо вільного руху осіб. Існування таких смуг руху дасть змогу скоротити час очікування на прикордонних переходах, включаючи міжнародні аеропорти або морські порти і переїзди.

Регламентом визначається також, що повторне запровадження прикордонного контролю є винятковим, відтак воно має здійснюватися лише у крайньому випадку на чітко встановлених за масштабом і тривалістю умовах і має ґрунтуватися на конкретних об'єктивних критеріях, а саме, необхідності і пропорційності.

Цей Регламент набуває чинності на 20-й день після його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

¹⁶ Regulation (EU) 2016/399 of the European Parliament and of the Council of 9 March 2016 on a Union Code on the rules governing the movement of persons across borders (Schengen Borders Code) (codification) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32016R0399>

Регламент (Євросоюз) 2016/589 Європейського Парламенту та Ради від 13 квітня 2016 року про Європейську мережу послуг із працевлаштування (EURES), доступ працівників до послуг мобільності та подальшу інтеграцію ринків праці, а також про внесення змін до Регламентів (Євросоюз) № 492/2011 та (Євросоюз) № 1296/2013¹⁷

Цей Регламент встановлює правові рамки для співпраці з метою сприяння реалізації свободи переміщення працівників у межах ЄС відповідно до ст. 45 ДФЄС шляхом встановлення принципів і норм щодо:

– організації Європейської мережі послуг із працевлаштування (EURES, далі – мережа EURES) між Комісією і державами-членами;

– співпраці між Комісією і державами-членами щодо обміну необхідними даними про наявні робочі місця (вакансії), заявки на їх зайняття та резюме претендентів;

– діяльності держав-членів (як кожної окремо, так і всіх спільно), спрямованої на встановлення балансу між попитом і пропозицією на ринку праці з огляду на досягнення високого рівня якості працевлаштування;

– функціонування мережі EURES, у тому числі співробітництва із соціальними партнерами і залучення інших учасників процесу;

– послуг із підтримання мобільності, що стосуються функціонування мережі EURES, які мають надаватися працівникам і роботодавцям, тим самим також сприяючи мобільності на справедливих засадах;

– просування мережі EURES на рівні ЄС через ефективні комунікаційні заходи, вжиті Комісією і державами-членами.

Цей Регламент застосовується до держав-членів і громадян Союзу без шкоди для ст. 2 і 3 Регламенту (Євросоюз) № 492/2011.

¹⁷ Regulation (EU) 2016/589 of the European Parliament and of the Council of 13 April 2016 on a European network of employment services (EURES), workers' access to mobility services and the further integration of labour markets, and amending Regulations (EU) No 492/2011 and (EU) No 1296/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.107.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2016:107:TOC

Серед основних цілей діяльності мережі EURES Регламент визначає:

1) сприяння реалізації права, закріпленого у ст. 45 ДФЄС та у Регламенті (Євросоюз) № 492/2011;

2) впровадження скоординованої стратегії зайнятості та, зокрема, просування освіченої, висококваліфікованої та здатної до адаптації робочої сили, як зазначено у ст. 145 ДФЄС;

3) покращення функціонування, з'єднаності та інтеграції ринків праці ЄС, у тому числі на транскордонному рівні;

4) сприяння добровільній географічній та професійній мобільності в рамках ЄС, у тому числі у транскордонних регіонах, на справедливих засадах та відповідно до законодавства і практики як ЄС, так і держав-членів;

5) підтримка трансформаційних процесів на ринку праці, сприяючи тим самим соціальним цілям та цілям працевлаштування, зазначеним у ст. 3 ДЄС.

Окремими положеннями Регламенту детально врегульовано питання формування, обов'язків, відповідальності, функціонування та ін. питання діяльності мережі EURES.

Регламент також вносить зміни до Регламентів (Євросоюз) № 492/2011 (ст. 39) і (Євросоюз) № 1296/2013 (ст. 40) та набирає чинності на 20-й день після його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу»; при цьому його ст. 12(3) і 17(1)–(7) застосовуються з 13 травня 2018 року.

Регламент (Євросоюз) 2016/679 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних, а також про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних)¹⁸

Положення цього Регламенту спрямовані на гармонізацію захисту основних прав і свобод фізичних осіб, щодо діяльності з переробки і на забезпечення вільного потоку персональних даних між державами-членами. Загальний регламент покликаний сприяти розбудові простору свободи, безпеки, справедливості і економічного союзу; економічного і соціального прогресу; зміцненню законності і зближення економік в рамках внутрішнього ринку, а також загальному добробуту фізичних осіб держав-членів.

Відмінності в рівні захисту прав і свобод фізичних осіб, зокрема, права на захист персональних даних стосовно обробки персональних даних (далі – ОПД) в державах-членах, може перешкоджати вільному потоку персональних даних на всій території Союзу.

Положення Загального регламенту встановлюють еквівалентні повноваження для моніторингу та забезпечення дотримання правил захисту персональних даних та еквівалентні санкції за їх порушення в державах-членах.

ОПД персональних даних є законною тільки в тому випадку і в тій мірі, в якій виконується щонайменше одна з таких умов:

– суб'єкт персональних даних дав згоду на обробку своїх персональних даних для однієї чи кількох конкретних цілей;

– ОПД є необхідною для виконання договору, в якому суб'єкт даних є стороною або з метою вжиття заходів на прохання суб'єкта даних для укладення договору;

– ОПД є необхідною для відповідності юридичним зобов'язанням, покладеним на контролера;

¹⁸ Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0679&from=EN>

– ОПД є необхідною для захисту важливих інтересів суб'єкта, його даних або іншої фізичної особи;

– ОПД є необхідною для виконання поставленого завдання, що проводиться в інтересах суспільства або під час виконання службових обов'язків, покладених на контролерів;

– ОПД є необхідною для цілей захисту законних інтересів, які переслідує контролер або третя сторона, за винятком випадків, коли такі інтереси перекриваються інтересами основоположних прав і свобод суб'єкта даних, який потребує захисту персональних даних, зокрема, коли суб'єктом даних є дитина.

У разі, якщо ОПД є необхідною для інших цілей, крім тих, для яких персональні дані були зібрані не на основі згоди суб'єкта даних, законодавства ЄС або законодавства держави-члена, контролер повинен, з метою встановити, чи є обробка для іншої мети сумісною з цілями, для яких первинно були зібрані персональні дані, брати до уваги, зокрема:

– будь-який зв'язок між метою, для якої персональні дані були зібрані, та метою їх передбачуваної подальшої обробки;

– контекст, у якому були зібрані персональні дані, зокрема, щодо взаємозв'язку між суб'єктами даних і контролером;

– характер персональних даних, зокрема, чи обробляються спеціальні категорії персональних даних або персональні дані, пов'язані з судимістю і правопорушеннями;

– можливі наслідки передбачуваної подальшої ОПД для суб'єктів таких даних;

– наявність відповідних гарантій, які можуть включати шифрування.

З метою зміцнення та гармонізації адміністративних покарань за порушення Загального регламенту, кожен контролюючий орган повинен мати право накладати адміністративні штрафи, що будуть визначені компетентним органом.

Крім того, положеннями Загального регламенту дозволяється розкривати персональні дані у медичних цілях, в тому числі охорони здоров'я населення і управління послугами у сфері охорони здоров'я, особливо в цілях забезпечення якості та економічної ефективності процедур, що використовуються для

врегулювання претензій для отримання допомоги та послуг в системі медичного страхування, або для цілей архівування в інтересах громадськості, наукових або історичних дослідницьких цілей або статистичних цілей.

Згідно з положеннями Загального регламенту, скасовується Директива 95/46/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 24 жовтня 1995 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних та про вільне переміщення таких даних.

Загальний регламент набирає чинності на 20-й день після його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу» та застосовується з 25 травня 2018 року.

Директива (Євросоюз) 2016/680 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб стосовно обробки персональних даних компетентними органами для цілей запобігання, розслідування, виявлення або переслідування кримінальних злочинів або виконання кримінальних покарань та про вільне переміщення таких даних, а також про скасування Рамкового Рішення Ради 2008/977/ЮВС¹⁹

Оскільки:

– захист фізичних осіб в зв'язку з обробкою персональних даних є основним правом людини;

– ст. 8(1) Хартії основних прав Європейського Союзу і ст. 16(1) ДФЄС передбачають, що кожна людина має право на захист персональних даних, що стосуються її/його,

відповідно до цієї Директиви, держави-члени повинні:

– захищати основні права і свободи фізичних осіб, і, зокрема, їх права на захист особистих даних;

¹⁹Directive (EU) 2016/680 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data by competent authorities for the purposes of the prevention, investigation, detection or prosecution of criminal offences or the execution of criminal penalties, and on the free movement of such data, and repealing Council Framework Decision 2008/977/JHA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0680&from=EN>

– забезпечити обмін персональними даними компетентними органами в рамках Європейського Союзу, коли такого обміну вимагає ЄС або будь-яка з його держав-членів.

При цьому Директива не перешкоджає державам-членам надавати більш високі гарантії, ніж ті, що встановлені її положеннями.

Ця Директива не застосовується до обробки персональних даних:

- в ході діяльності, яка виходить за рамки законодавства ЄС;
- інституціями, органами і агентствами ЄС.

Держави-члени повинні передбачити відповідні терміни, які будуть встановлені для видалення персональних даних або для періодичного перегляду питання необхідності зберігання персональних даних. Крім того, держави-члени повинні забезпечувати обробку персональних даних лише в тому випадку і в тій мірі, в якій така обробка необхідна для виконання поставленого завдання і буде проведена компетентним органом.

На виконання положень цього документу держави-члени повинні забезпечити контроль за документуванням фактичних або юридичних підстав, на яких приймається рішення щодо обробки та передачі даних. Така інформація повинна бути доступна для органів, що здійснюють контроль.

Держави-члени повинні передбачити, що передача персональних даних третій країні або міжнародній організації може мати місце лише за умови, якщо передача даних необхідна:

- для захисту життєво важливих інтересів суб'єкта даних або іншої особи;
- для захисту законних інтересів суб'єкта даних, якщо це передбачено законодавством держави-члена стосовно передачі персональних даних;
- для запобігання прямій і серйозній загрозі для громадської безпеки держави-члена або третьої країни.

У разі, якщо передача ґрунтується на цих засадах, така дія повинна бути задокументована, а відповідна документація надана наглядовому органу. Зміст такого документа включає: дату, час

передачі персональних даних, обґрунтування передачі, а також самі персональні дані, які передаються.

Ця Директива скасовує з 6 травня 2018 року Рамкове Рішення 2008/977/ЮВС та набирає чинності на наступний день після свого опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Директива (Євросоюз) 2016/681 Європейського Парламенту та Ради від 27 квітня 2016 року про використання записів про персональні дані пасажирів (ПДП) для запобігання, виявлення, розслідування та переслідування за злочин терористичного характеру і тяжкі злочини²⁰

Цілями цієї Директиви є, зокрема, гарантування захисту життя і безпеки людей, а також створення правової основи для захисту даних пасажирів під час їх обробки компетентними органами.

Положеннями цієї Директиви передбачається:

(а) передача авіаперевізниками персональних даних про пасажирів, які здійснюють зовнішні для ЄС рейси;

(б) використання зібраних даних про пасажирів виключно з метою запобігання, виявлення, розслідування та переслідування за злочини терористичного характеру і тяжкі злочини.

Держави-члени можуть продовжувати використовувати для обміну інформацією між компетентними органами двосторонні або багатосторонні угоди або домовленості, які були чинними на 24 травня 2016 року та відповідають положенням цієї Директиви.

Положення цього документа не впливають на застосовність Директиви 95/46/ЄС щодо обробки персональних даних, отриманих від авіаперевізників, а також на обов'язки і зобов'язання держав-членів і ЄС у рамках двосторонніх або багатосторонніх угод з третіми країнами.

Ця Директива набирає чинності на 20-й день після її опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу» і застосовується з 25 травня 2018 року.

²⁰ Directive (EU) 2016/681 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the use of passenger name record (PNR) data for the prevention, detection, investigation and prosecution of terrorist offences and serious crime [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0681&from=EN>

Регламент (Євросоюз) 2016/793 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року стосовно уникнення переорієнтації торгівлі певними основними медичними препаратами на Європейський Союз (кодифікована версія)²¹

Оскільки:

– існує велика кількість слаборозвинених країн, які гостро потребують доступу до основних медичних препаратів (для лікування інфекційних захворювань) за доступною для громадян цих країн ціною та здебільшого залежать від імпорту таких препаратів через слаборозвинену місцеву фармацевтичну промисловість;

– необхідно забезпечити певну цінову сегментацію між ринками розвинених країн та найбільш розвинених країн з метою надання останнім можливості купувати відповідну фармацевтичну продукцію за значно зниженими цінами (запобігаючи при цьому застосуванню таких цін на аналогічну фармпродукцію на ринках розвинених країн);

– хоча більшість розвинених країн мають відповідну законодавчу базу для запобігання імпорту такої фармацевтичної продукції, проте за певних обставин існує ризик, що таких законодавчих інструментів може виявитися недостатньо, коли значні обсяги фармацевтичної продукції за значно заниженими цінами продаються на ринках найбільш розвинених країн (адже може виникнути відповідний економічний інтерес переорієнтувати торгівлю ними на ринки зі значно вищою ціною), існує необхідність заохочувати виробників фармацевтичної продукції збільшувати обсяги її виробництва за значно зниженими цінами саме для ринків найбільш розвинених країн. Відтак, через положення цього Регламенту має бути забезпечено, щоб така продукція залишалася на ринках найбільш розвинених країн.

Регламентом встановлюється порядок визначення фармацевтичної продукції, країн і захворювань, на які

²¹ Regulation (EU) 2016/793 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 to avoid trade diversion into the European Union of certain key medicines (codification) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0793&from=EN>

поширюються його положення. Мета прийняття цього документа – запобігання імпорту з ЄС продукції, формування ціни на яку є диференційованим з огляду на ситуацію, окреслену вище. Для певних ситуацій встановлюються винятки, але лише за умови чіткого забезпечення того, що кінцевим пунктом призначення відповідної фармацевтичної продукції є одна з країн, внесених до списку у Додатку II до цього Регламенту. У Додатку I до Регламенту міститься перелік медичних препаратів, формування ціни на які є диференційованим, а також країни, для яких такі препарати призначені.

Цей Регламент набирає чинності на 20-й день після його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Регламент (ЄС) 2016/796 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про Агентство Європейського Союзу з питань залізничного транспорту та про скасування Регламенту (ЄС) № 881/2004²²

Оскільки:

– поступове створення єдиної європейської системи залізничного транспорту вимагає відповідних дій на рівні ЄС, зокрема запровадження норм, що мають застосовуватися до залізничного транспорту, особливо з огляду на технічну безпеку та експлуатаційну сумісність (які нерозривно пов'язані та вимагають однаково високого рівня гармонізації законодавства на рівні Союзу), а також

– одночасне досягнення зазначених цілей – технічної безпеки та експлуатаційної сумісності – вимагає проведення масштабної технічної роботи спеціалізованим органом,

цим Регламентом створюється Агентство Європейського Союзу з питань залізничного транспорту (далі – Агентство), встановлюються його завдання, а також завдання держав-членів у контексті цього Регламенту.

²² Regulation (EU) 2016/796 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the European Union Agency for Railways and repealing Regulation (EC) No 881/2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ec.europa.eu/dorie/fileDownload.do;jsessionid=gS8fdR7us0b4zvAOzW1sKCUQWV1Gi1_6R9XQvhMCDAZOfqpRPtwB!-898031139?docId=3962319&cardId=3962318

Метою діяльності Агентства є сприяння подальшому розвитку та ефективному функціонуванню єдиної європейської системи залізничного транспорту без кордонів, гарантуючи при цьому високий рівень безпеки на залізничному транспорті та експлуатаційної сумісності, водночас покращуючи конкурентні позиції залізничного сектору на рівні Союзу.

Агентство також сприяє (у технічних питаннях) імплементації законодавства ЄС шляхом вироблення спільного підходу держав-членів до безпеки на європейській залізниці та підвищення рівня її експлуатаційної сумісності на рівні ЄС. Ще однією метою діяльності Агентства є продовження розвитку національних норм щодо функціонування залізничного транспорту для підтримки діяльності національних компетентних органів, а також сприяння процесу оптимізації відповідних процедур. Агентство відіграватиме роль загальносоюзного органу, відповідального за видачу дозволів на розміщення на ринку різних видів залізничного транспорту, а також за видачу єдиного сертифікату безпеки для залізничних підприємств.

Положеннями цього Регламенту регулюється увесь спектр питань створення, методів роботи, кадрового забезпечення та функціонування Агентства в цілому.

Цей Регламент скасовує Регламент (ЄС) № 881/2004 та набирає чинності на 20-й день після свого опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Директива (Євросоюз) 2016/797 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про експлуатаційну сумісність системи залізничного транспорту в Європейському Союзі (оновлена версія)²³

Ця Директива є оновленою версією Директиви 2008/57/ЄС, до якої неодноразово вносилися зміни, та встановлює умови, яких необхідно дотримуватися державам-членам з метою досягнення експлуатаційної сумісності в рамках системи залізничного

²³ Directive (EU) 2016/797 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on the interoperability of the rail system within the European Union (recast) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0797&from=EN>

транспорту в ЄС для визначення оптимального рівня технічної гармонізації, забезпечення можливостей для сприяння, покращення і розвитку послуг залізничного транспорту в рамках ЄС та з третіми країнами, а також для сприяння завершенню створення єдиної європейської системи залізничного транспорту і прогресивному досягненню формування внутрішнього ринку. Ці умови стосуються проектування, конструювання, введення в експлуатацію, оновлення, функціонування та підтримання діяльності окремих складових системи залізничного транспорту, а також професійної кваліфікації та умов охорони здоров'я і забезпечення безпеки персоналу, залученого до її ефективного безперервного функціонування.

Положення цієї Директиви не застосовуються до таких видів транспорту, як метро; трамваї і легкий залізничний транспорт та відповідна інфраструктура; мережі і підприємства з їх обслуговування, що функціонально відокремлені від решти системи залізничного транспорту ЄС і призначені виключно для надання послуг пасажиром на місцевому, сільському та селищному рівні. Держави-члени можуть ухвалювати окремі правила для регулювання діяльності і функціонування таких видів транспорту на національному рівні.

Загальна мета цієї Директиви – забезпечити для громадян ЄС, суб'єктів економічних відносин та компетентних органів влади Союзу можливість користування всіма перевагами єдиної європейської системи залізничного транспорту через гармонізацію законодавчих норм і забезпечення експлуатаційної сумісності національних залізничних систем через запровадження єдиних загальноєвропейських вимог технічної стандартизації.

Ця Директива скасовує з 16 червня 2016 року Директиву 2008/57/ЄС та набирає чинності на 20-й день після свого опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Директива (Євросоюз) 2016/798 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про безпеку на залізничному транспорті (оновлена версія)²⁴

Ця Директива є оновленою версією Директиви 2004/49/ЄС, до якої вносилися значні зміни, та закріплює положення щодо забезпечення розвитку і покращення безпеки у системі залізничного транспорту ЄС та кращого доступу до ринку послуг залізничного транспорту шляхом:

- гармонізації регуляторної структури у державах-членах;
- визначення і розподілу відповідальності між учасниками системи залізничного транспорту ЄС;
- розробки спільних цілей безпеки (СЦБ), спільних показників безпеки (СПБ) та спільних методів забезпечення безпеки (СМБ) з огляду на поступове витіснення національних норм на користь загальноєвропейських;
- встановлення принципів видачі, поновлення, внесення змін та обмеження дії чи анулювання сертифікатів та дозволів, пов'язаних із безпекою;
- запровадження вимоги для кожної держави-члена щодо створення національного органу з питань безпеки та органу з розслідування нещасних випадків;
- визначення спільних принципів для управління, регулювання діяльності та здійснення нагляду за безпекою на залізничному транспорті.

Положення Директиви застосовуються до системи залізничного транспорту у державах-членах, яка може розпастися на підсистеми для структурних та функціональних сфер. Вони поширюються на вимоги щодо безпеки для системи в цілому, включаючи безпечне управління інфраструктурою та рухом транспорту та на взаємодію між залізничними підприємствами, керівниками інфраструктури та іншими учасниками системи залізничного транспорту ЄС.

²⁴ Directive (EU) 2016/798 of the European Parliament and of the Council of 11 May 2016 on railway safety (recast) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016L0798&from=EN>

Доступ до інфраструктури залізничного транспорту надається лише залізничним підприємствам, які отримали від Агентства* єдиний сертифікат безпеки, метою видачі якого є засвідчення того факту, що підприємство запровадило власну систему управління безпекою і здатне здійснювати свою діяльність безпечно на відповідній території.

Ця Директива скасовує Директиву 2004/49/ЄС з 16 червня 2020 року та набирає чинності на 20-й день після свого опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Регламент Комісії (Євросоюз) 2016/919 від 27 травня про технічні вимоги, що стосуються підсистем «управління і контролю та сигналізації» у системі залізничного транспорту в Європейському Союзі²⁵

Положеннями Додатку до цього Регламенту встановлюються технічні вимоги до експлуатаційної сумісності (ТВС) підсистем «управління і контролю та сигналізації» у системі залізничного транспорту ЄС. ТВС застосовуються до всіх нових, модернізованих чи оновлених підсистем «управління і контролю та сигналізації на залізничних шляхах» та «управління і контролю та сигналізації на залізничному транспорті» та не застосовуються до існуючих підсистем, введених в експлуатацію до набрання чинності цим Регламентом, якщо тільки такі підсистеми не підлягають модернізації чи оновленню згідно зі ст. 20 Директиви 2008/57/ЄС та Частиною 7 Додатку до реферованого Регламенту.

Регламент набирає чинності на 20-й день після його опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

Директива (Євросоюз) 2016/943 Європейського Парламенту та Ради від 8 червня 2016 року про захист нерозголошених «ноу-

* Див. Регламент (ЄС) 2016/796 Європейського Парламенту та Ради від 11 травня 2016 року про Агентство Європейського Союзу з питань залізничного транспорту та скасування Регламенту (ЄС) № 881/2004 вище.

²⁵ Commission Regulation (EU) 2016/919 of 27 May 2016 on the technical specification for interoperability relating to the 'control-command and signalling' subsystems of the rail system in the European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32016R0919&from=EN>

хау» та комерційної інформації (комерційні таємниці) від незаконного заволодіння, використання та розголошення²⁶

Ця Директива встановлює норми щодо захисту комерційних таємниць від незаконного заволодіння, використання і розголошення (винятки встановлені у ст. 5 цієї Директиви). Держави-члени можуть, згідно з положеннями ДФЄС, забезпечувати більш широкі засоби захисту від незаконного заволодіння, використання і розголошення комерційних таємниць, ніж передбачено цією Директивою, за умови забезпечення їх відповідності ст. 3, 5, 6, 7(1), 8, п. 2 ст. 9(1), ст. 9(3) і (4), ст. 10(2), а також ст. 11, 13 та 15(3) цієї Директиви.

Для цілей цієї Директиви під «комерційною таємницею» розуміється інформація, що відповідає всім зазначеним нижче вимогам, а саме:

– є таємницею у тому сенсі, що не є відомою чи доступною для кола осіб, які, як правило, обізнані з інформацією подібного характеру;

– має комерційну цінність, оскільки є таємницею;

– з обґрунтованих підстав є такою, що має триматися у таємниці особою, яка на законних засадах здійснює над нею контроль.

Директива набирає чинності на 20-й день після її опублікування в «Офіційному віснику Європейського Союзу».

²⁶ Directive (EU) 2016/943 of the European Parliament and of the Council of 8 June 2016 on the protection of undisclosed know-how and business information (trade secrets) against their unlawful acquisition, use and disclosure [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ%3AL%3A2016%3A157%3ATOC>

III. ПРАКТИКА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЗА СКАРГАМИ ПРОТИ УКРАЇНИ

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «БАСЕНКО проти України» від 26 листопада 2015 року (Остаточне рішення від 26 лютого 2016 року, заява № 24213/08)²⁷

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;
ст. 13 «Індивідуальні скарги».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянин України А. А. Басенко, 1958 р. н., який проживає в м. Київ.

26 лютого 2002 р. заявник подав заяву в міліцію, у якій стверджував, що 24 лютого 2002 р. під час його поїздки в трамваї до нього підійшли двоє контролерів, працівників муніципального підприємства Київпастранс (далі – транспортна компанія), і поставили під сумнів дійсність його квитка. Між заявником і контролерами виникла суперечка, для вирішення якої заявнику було запропоновано пройти в депо. По дорозі в депо один із контролерів ударив заявника ногою в спину. Заявник обернувся і обприскав контролерів сльозогінним газом, після чого отримав удар в коліно і, як наслідок, перелом кінцівки. За словами заявника, він не знає імена контролерів, але здатний їх упізнати.

4 березня 2002 р. слідчий Святошинського районного відділення міліції відмовився порушувати кримінальну справу за зазначеним фактом через неможливість допитати гр. С.

5 березня 2002 р. судово-медична експертизи класифікувала перелом коліна заявника як тілесні ушкодження середнього ступеню тяжкості.

²⁷ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF BASENKO v. UKRAINE of 26 November 2015. Final 26/02/2016 (Application no. 24213/08) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158881>

18 грудня 2002 р. Святошинською районною прокуратурою (далі – районна прокуратура) було скасовано рішення від 4 березня 2002 р. та порушено кримінальну справу за підозрою в умисному нанесенні тілесних ушкоджень середньої тяжкості. У той же день районна прокуратура повідомила заявнику про це рішення, а також про те, що було порушено дисциплінарне провадження стосовно слідчого, який ухвалив рішення від 4 березня 2002 р. За словами заявника, він вперше дізнався про рішення від 4 березня 2002 р. саме з цього листа. Неодноразово слідство призупинялося через неможливість ідентифікувати особу злочинця, але відновлювалося за рішенням районної прокуратури.

4 квітня 2003 р. слідчий направив запит до транспортної компанії щодо того, чи працював гр. С. на посаді контролера у відповідний час та, зокрема у день зазначеного вище інциденту. У квітні 2003 р. компанія надала відповідь: гр. С. дійсно працював контролером, гр. Г. супроводжував його в день інциденту, та 16 червня 2002 р. гр. С. було звільнено із займаної посади за прогули.

24 грудня 2002 р. слідчим іншого районного відділу міліції розпочато розслідування. 28 грудня 2002 р. слідчий визнав заявника потерпілою стороною. У той же день під час допиту заявник впізнав гр. С. за фотографією як особу, яка здійснила напад на нього, а також гр. Г. – як особу, яка також брала участь в інциденті.

14 квітня 2005 р. слідчий звинуватив гр. С. у заподіянні тілесних ушкоджень середньої тяжкості, вчинених у змові з гр. Г. та вніс обох громадян до списку осіб, яких розшукує міліція, а також призупинив розслідування, оскільки місцезнаходження обвинувачуваних було невідоме.

12 червня 2006 р. було проведено очну ставку між гр. Г. та заявником; заявника також допитали окремо. За його припущенням, саме гр. Г. вдарив його ногою у спину під час зазначеного інциденту 24 лютого 2002 р.

14 червня 2006 р. слідчий припинив кримінальне провадження щодо гр. Г. через відсутність складу злочину в його діях. У той же день він призупинив слідство у зв'язку з неможливістю встановити особу злочинця.

24 вересня 2007 р. гр. С. затримали. У той же день розслідування було відновлено, і гр. С. висунули офіційні обвинувачення.

За інформацією Уряду, у невстановлений день після завершення досудового слідства заявнику було надано можливість вивчити матеріали справи, але він відмовився. За словами заявника, він не був поінформований про завершення розслідування або про будь-яку із наступних подій у кримінальному процесі.

9 листопада 2007 р. Святошинський районний суд м. Києва (далі – суд першої інстанції) провів попереднє слухання у справі гр. С., на якому були присутні гр. С., його адвокат і прокурор. Записи з протоколу слухання свідчать про те, що заявник не був присутній на слуханні.

20 листопада 2007 р. суд першої інстанції розглянув справу по суті та за згодою присутніх вирішив, що слухання може бути проведено за відсутності заявника та свідка – гр. Г., які, згідно із заявою суду, «були належним чином повідомлені». У ході слухання гр. С. визнав свою провину. У той же день гр. С. було засуджено до двох років позбавлення волі умовно з випробувальним терміном на два роки.

За інформацією Уряду, матеріали справи гр. С. не містять жодних копій повісток чи повідомлень, відправлених заявнику в ході розгляду справи судом першої інстанції, або будь-яких інших документів, що свідчать про наявність таких повісток або повідомлень.

7 лютого 2005 р. заявник подав цивільний позов до Голосіївського районного суду м. Києва проти транспортної компанії з вимогою про відшкодування шкоди за неправомірні дії її співробітників. 15 листопада 2005 р. суд відхилив його позов на тій підставі, що заявник не довів, що був поранений працівниками компанії-відповідача при виконанні ними службових обов'язків.

Апеляційний суд м. Києва, а також Донецький обласний апеляційний суд, діючи як суд касаційної інстанції, залишили в силі рішення суду першої інстанції.

До Європейського Суду з прав людини заявник звернувся зі скаргою на порушення його прав згідно з положеннями ст. 3

Конвенції (з огляду на порушення його права на особисту недоторканність, унаслідок чого він зазнав фізичних ушкоджень), а також положеннями ст. 13 Конвенції (з огляду на те, що він не мав ефективного національного засобу юридичного захисту у зв'язку зі своєю скаргою щодо порушення положень ст. 3 Конвенції).

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 Конвенції щодо процедури та по суті у зв'язку з порушенням права заявника на особисту недоторканність, а також положень ст. 13 Конвенції у зв'язку з відсутністю ефективних національних засобів юридичного захисту, відхиливши решту вимог заявника.

Суд також зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців з дати набуття цим Рішенням статусу остаточного 8 тис. євро відшкодування моральної шкоди та 3 тис. 684 євро компенсації судових та інших витрат.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «КУЩ проти України» від 3 грудня 2015 року (Остаточне рішення від 3 березня 2016 року, заява № 53865/11)²⁸

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 5 «Право на свободу та особисту недоторканність».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянин України С. В. Кущ, 1969 р. н., який проживає в м. Київ.

До свого затримання заявник обіймав посаду директора акціонерного товариства, відповідального за реконструкцію

²⁸ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF KUSHCH v. UKRAINE of 3 December 2015 Final 03/03/2016 (Application no.53865/11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-15896>

міської трамвайної лінії в Києві, що фінансувалася з місцевого бюджету.

20 липня 2010 р. було порушено кримінальну справу стосовно заявника, а також двох інших осіб за підозрою в розкраданні державного майна в особливо великих розмірах в контексті робіт з реконструкції трамвайних шляхів.

21 липня 2010 р. заявник був запрошений до відділка міліції для надання пояснень і був заарештований. Слідчий обґрунтував арешт заявника тим, що свідки, в тому числі й потерпілі, прямо вказують на нього як на особу, яка вчинила злочин. Крім того, було зазначено, що затримання заявника було потрібно з метою запобігання переховування від слідства. Заявник також підтвердив в письмовому вигляді, що його права у той час були пояснені йому вичерпно і висловив бажання бути представленим адвокатом на свій вибір. Його клопотання було задоволено.

22 липня 2010 р. адвокат заявника оскаржив арешт свого підзахисного у Голосіївському районному суді м. Києва (далі – Голосіївський суд). У той же день слідчий звернувся до суду для визначення попереднього ув'язнення заявника як досудового запобіжного заходу.

28 липня 2010 р. за звинуваченням у розкраданні в особливо великих розмірах проти заявника було відкрито кримінальне провадження.

29 липня 2010 р. Голосіївський суд обрав попереднє ув'язнення (протягом двох місяців) як запобіжний захід до суду з огляду на тяжкість злочину.

30 липня 2010 р. заявник безрезультатно оскаржив це рішення до Київського міського апеляційного суду (далі – апеляційний суд).

У період з 16 вересня 2010 р. по 17 лютого 2011 р. заявник неодноразово оскаржував рішення про встановлення йому запобіжного заходу з огляду на необґрунтованість такого рішення. Він стверджував, що суд першої інстанції не взяв до уваги конкретні обставини справи. Крім того, він зазначив, що стан його здоров'я різко погіршився під час перебування в ув'язненні. Термін ув'язнення заявника в ході кримінального розслідування був неодноразово продовжений через необхідність проведення

додаткових слідчих заходів. У цей період проти заявника було порушено ще кілька кримінальних справ, зокрема, за підозрою в іншому епізоді розтрата та за підозрою в створенні злочинної організації, спрямованої на розкрадання державних коштів.

5 березня 2011 р. справу було передано до Подільського районного суду м. Києва (далі – Подільський суд) для судового розгляду.

24 березня 2011 р. Подільський суд провів попереднє слухання, в ході якого вирішив залишити заявника під вартою через відсутність підстав для зміни запобіжного заходу.

3 серпня, 7 вересня, 19 жовтня і 21 грудня 2011 р., а також 24 січня 2012 р. Подільський суд відхилив подальші прохання заявника про звільнення за станом здоров'я. Це прохання було задоволено 6 березня 2012 р. Подальшої інформації про будь-які зміни в кримінальному процесі проти заявника в матеріалах справи немає.

До затримання, з 14 по 25 червня 2010 р., заявник проходив стаціонарне лікування, зокрема, від гіпертонії, остеохондрозу хребта, шийного спондиліозу, хронічного простатиту, дифузного зобу та ін.

Після взяття під варту, 15 серпня 2010 р., заявника було поміщено до Київського слідчого ізолятора (далі – СІЗО), в якому він пройшов необхідне обстеження. Заявнику були поставлені діагнози: ішемічна хвороба серця, атеросклероз аорти і коронарних судин, II стадія гіпертонії, хронічний холецистит у стадії ремісії, остеохондроз, хронічний гайморит у нестабільній ремісії і хронічний простатит. Після цього йому були надані деякі ліки. Пізніше, починаючи з 4 листопада 2010 р., заявник також проходив ряд медичних обстежень, в ході яких зазначені вище діагнози були підтверджені. Для перевірки діагнозів йому було рекомендовано пройти ряд додаткових обстежень і здати окремі аналізи.

У листі від 8 липня 2011 р. адміністрація СІЗО повідомила адвокату заявника, що останній перебував під наглядом і отримував регулярне лікування від гіпертонії; зокрема, зазначалося, що, з огляду на стан його здоров'я, потрібне додаткове обстеження у звичайній лікарні і, можливо, стаціонарне

лікування. Однак для того, щоб приступити до такої експертизи, потрібно отримати письмовий дозвіл органу, який порушив кримінальну справу, а також забезпечити транспортування заявника. 3 серпня 2011 р. Подільський суд надав письмовий дозвіл адміністрації СІЗО на обстеження і лікування заявника.

23 вересня 2011 р. заявник просив Суд застосувати Правило 39 Регламенту Суду у його справі і повідомити уряду про необхідність його термінового медичного обстеження і лікування у звичайній лікарні. У той же день Суд інформував про це Уряд і запропонував йому подати до 7 жовтня 2011 р. інформацію, що стосується стану здоров'я заявника, медичного лікування, яке він отримував, і його адекватність, беручи до уваги відповідний висновок адміністрації СІЗО.

29 вересня 2011 р. лікар СІЗО оглянув заявника і підтвердив раніше встановлені діагнози, а також прописав йому деякі ліки і дійшов висновку, що заявник не потребує стаціонарного лікування в медичній частині СІЗО або термінової госпіталізації до лікарні.

4 жовтня 2011 р. заявник отримав посилку з ліками від дружини.

7 жовтня 2011 р. Уряд дав таку відповідь на фактичний запит Суду від 23 вересня 2011 р.: деякі з обстежень, рекомендованих заявнику, можуть бути проведені в медичній частині СІЗО; що стосується інших обстежень, Уряд заявив, що вони проводитимуться «на плановій основі у звичайних лікарнях за попередньою домовленістю з відповідними фахівцями». При цьому ліки, призначені заявнику невропатологом, кардіологом і отоларингологом, йому дозволено отримувати від родичів. 25 жовтня 2011 р. заявник направив до Суду свої коментарі на зазначені зауваження Уряду.

22 листопада 2011 р. стан здоров'я заявника різко погіршився під час судового слухання, була викликана швидка допомога та заявника доправили до Київської лікарні швидкої допомоги, в якій він і проходив стаціонарне лікування до 5 грудня 2011 р.

У період з 7 по 30 грудня 2011 р. було проведено судово-медичну експертизу стану здоров'я заявника на підставі його медичної картки. Експерти також дійшли висновку, що заявник потребує медичного лікування в спеціалізованому

кардіологічному або неврологічному стаціонарі протягом 10–14 днів.

26 січня 2012 р. заявник повторно звернувся до Суду з проханням, відповідно до правила 39 Регламенту Суду, вказати Уряду на необхідність забезпечити йому стаціонарне лікування у спеціалізованій кардіологічній клініці. У той же день Суд направив прохання Уряду і запропонував йому подати інформацію щодо його виконання до 12 лютого 2012 р.

8 лютого 2012 р. заявника було переведено до Інституту кардіології імені академіка М. Д. Стражеска, в якому його проконсультувала комісія у складі трьох лікарів-кардіологів і дійшла висновку, що заявник не потребує госпіталізації.

15 лютого 2012 р. за рішенням Подільського суду заявник був поміщений до Київської міської лікарні швидкої допомоги.

Заявник стверджував, що він був прикутий наручниками до ліжка протягом всього терміну його перебування в лікарні. Уряд заперечував це твердження. У невстановлений день начальник підрозділу охорони СІЗО підготував інформаційну записку, у якій зазначалося, що заявник не був прикутий наручниками під час перебування у лікарні.

6 березня 2012 р. заявника було звільнено. Інформації про те, яке медичне лікування він проходив після звільнення, у Суду немає.

До Європейського суду з прав людини заявник звернувся зі скагою на порушення його прав згідно зі ст. 3 Конвенції з огляду на забезпечення неналежного та несвоєчасного лікування під час відбування ним покарання, а також на перебування у наручниках в ході лікування; а також ст. 5 Конвенції з огляду на те, що деякі періоди тримання заявника під вартою були необґрунтовані, а досудове слідство затягувалося.

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 Конвенції (щодо неналежного та несвоєчасного надання медичної допомоги заявнику, а також обмеження його свободи через приковування наручниками під час перебування в лікарні) та ст. 5 Конвенції у

періоди з 21 по 23 липня 2010 р., з 23 по 29 липня 2010 р., з 21 по 23 березня 2011 р. та з 24 березня 2011 р. по 6 березня 2012 р.

Суд також зобов'язав Україну упродовж трьох місяців з дати набуття цим Рішенням статусу остаточного виплатити заявнику 12 тис. євро компенсації моральної шкоди, а також 3 тис. євро відшкодування судових та інших витрат.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ЯРОШОВЕЦЬ ТА ІНШІ проти України» від 3 грудня 2015 року (Остаточне рішення від 3 березня 2016 р., заяви №74820/10, 71/11, 76/11, 83/11 і 332/11)²⁹

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 5 (1), (3) і (5) «Право на свободу та особисту недоторканість»;

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявниками у справі є:

- гр. Д. М. Ярошовець, 1978 р. н. (далі – перший заявник);
- гр. В. М. Ворона, 1981 р. н., помер у 2014 р. (далі – другий заявник);
- гр. О. В. Балтіан, 1981 р. н. (далі – третій заявник);
- гр. В. М. Пилипчук, 1981 р. н. (далі – четвертий заявник);
- гр. А. В. Романчук, 1982 р. н. (далі – п'ятий заявник).

Заявники, разом з двома іншими особами, виступали обвинувачуваними у кримінальних справах, порушених у жовтні 2005 р. за рядом епізодів жорстокого поводження, крадіжки, вимагання та зловживання владою, які заявники імовірно скоювали під час служби в міліції.

²⁹ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF YAROSHOVETS AND OTHERS v. UKRAINE of 3 December 2015. Final 03/03/2016 (Application nos. 74820/10, 71/11, 76/11, 83/11, and 332/11) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158961>

Заявники були затримані спеціальним підрозділом міліції та в ніч з 14 на 15 жовтня 2005 р. доставлені до відділків міліції Шевченківського та Подільського районів Києва. Там їх утримували на підставі рішення суду для проведення слідчих дій аж до переведення до Київського слідчого ізолятора (далі – СІЗО).

З 14 і 23 січня 2007 р. заявники утримувалися під вартою без рішення суду.

Попередній розгляд справ розпочався 23 січня 2007 р. В ході розгляду заявникам та їх адвокатам неодноразово було відмовлено у зміні запобіжного заходу з огляду на тяжкість злочинів та можливість уникнути правосуддя.

25 травня 2007 р. районний суд виніс постанову про звільнення другого заявника.

28 жовтня 2008 р. районний суд визнав заявників винними і засудив їх до п'яти років позбавлення волі з заборотою обіймати посади в правоохоронних органах протягом трьох років та конфіскацією майна. Вирок другого заявника було відтерміноване на три роки. Інші заявники залишалися під вартою до вступу в силу судового рішення.

14 травня 2009 р. Апеляційний суд скасував рішення суду першої інстанції і виніс нове рішення, збільшивши терміни ув'язнення заявників а також розпорядився затримати другого заявника.

3 листопада 2009 р. Верховний суд скасував рішення Апеляційного суду, і направив рішення від 28 жовтня 2008 р. в Апеляційний суд для повторного розгляду. Верховний суд не розглядав прохання заявників та їхніх адвокатів про звільнення.

24 грудня 2009 р. Апеляційний суд скасував рішення від 28 жовтня 2008 р. Справа була направлена до районного суду на новий розгляд. Заявники на цей час залишалися під вартою.

13 серпня 2010 р. районний суд виніс нове рішення, визнаючи заявників винними в ряді епізодів тортур, вимагання, явно незаконних обшуків і зловживання владою. За винятком четвертого заявника, вони також були засуджені за крадіжки та підробки. Заявники були засуджені до п'яти років позбавлення волі із заборотою обіймати посаду в правоохоронних органах

протягом трьох років. Суд також розпорядився про конфіскацію майна деяких заявників. Другий заявник був звільнений від відбування покарання і звільнений з-під варти.

Третій і четвертий заявники і прокурор оскаржили вирок. 14 вересня 2010 р. справу було передано до Апеляційного суду, який частково задовольнив процедурне клопотання прокурора і постановив розглянути заново докази щодо частини справи оскаржуваної прокурором.

Перший, третій, четвертий і п'ятий заявники просили Апеляційний суд звільнити їх, стверджуючи, що на 14 жовтня 2010 р. вони відбули свої терміни. Перший і п'ятий заявники також стверджували, що під час їх тримання під вартою в СІЗО їх стан здоров'я погіршився.

8 листопада 2010 р. Апеляційний суд відмовив у клопотаннях про звільнення з огляду на тяжкість злочинів.

У ході розгляду в Апеляційному суді відбулося близько тридцяти слухання. В результаті, перший заявник був засуджений до восьми років позбавлення волі, другого заявнику до шести років, третій і п'ятий заявники до семи з половиною років, а четвертий заявник до семи років. Суд розпорядився щодо затримання другого заявника. Інші заявники також залишалися під вартою.

8 травня 2012 р. заявники були звільнені з-під варти на підписку про невиїзд.

16 вересня 2014 р. Апеляційний суд скасував більшу частину рішення суду від 13 серпня 2010 р. Він визнав заявників винними за сімома пунктами жорстокого поводження, вимагання та зловживання владою. Заявники, за винятком другого заявника, були засуджені до тюремного ув'язнення. Другому заявнику не винесено вирок через його смерть. Також у своєму рішенні від 16 вересня 2014 р. Апеляційний суд постановив, що, беручи до уваги матеріали справи, не було ніякого порушення прав заявників на початковій стадії розслідування.

Четвертий заявник свідчив, що 16 червня 2015 р. Вищий спеціалізований суд з цивільних і кримінальних справ скасував рішення Апеляційного суду від 16 вересня 2014 р. і виніс нове рішення. Сторони не надали копію цього рішення.

Перший заявник свідчив, що 14 жовтня 2005 р. та 15 жовтня 2005 р. до нього було застосоване фізичне насильство, а також погрози та жорстоке поводження з боку співробітника поліції Б. за відмову відповідати на питання, що стосуються злочинів, в яких він підозрювався.

17 жовтня 2005 р. заявника було доставлено в ізолятор тимчасового тримання (далі – ІТТ), де він був оглянутий фельдшером, а пізніше також лікарями, які зазначили, що у нього були синці на обличчі і ногах.

У невстановлений день було розпочато офіційне розслідування в зв'язку з твердженнями заявника про жорстоке поводження.

Спочатку, в рішенні від 14 листопада 2005 р., прокурор відхилив скарги як необґрунтовані. Після апеляції, поданої першим заявником, у вересні 2006 р. районний суд скасував це рішення, вважаючи, що розслідування було неповним. Матеріали справи першого заявника було знову передано в прокуратуру.

16 травня 2007 р. прокуратура відхилила скарги за відсутністю доказів, спираючись на свідчення працівників міліції та лікаря, який оглядав першого заявника 26 жовтня 2005 р.

Рішення обвинувачів було в кінцевому рахунку підтримано судами першої та апеляційної інстанцій 29 серпня і 21 листопада 2007 року, відповідно. Подальші скарги першого заявника з цього питання були також відхилені районним та апеляційним судами.

У квітні 2006 р. четвертий заявник був оглянутий лікарем з медичної частини СІЗО і був поставлений діагноз хронічний простатит. У вересні 2006 року він був додатково обстежений лікарем і урологом з медсанчастини СІЗО, який прописав ліки для лікування його хронічного простатиту. Згодом, четвертий заявник проходив медичні перевірки в СІЗО в жовтні і грудні 2006 р., червні 2007 р., квітні і травні 2008 р., травень 2009 р. та червні 2010 р., в ході яких було підтверджено серйозну урологічну дисфункцію. Йому були приписані ліки.

Протягом цього часу четвертий заявник, його адвокат і члени сім'ї просили владу дозволити четвертому заявнику бути обстеженим в спеціалізованій клініці, але безуспішно. У листі від 21 квітня 2008 р. адміністрація СІЗО повідомила адвокату

четвертого заявника про те, що медичний підрозділ СІЗО не був обладнаний для того, щоб поставити точний діагноз четвертому заявнику.

У ході судового розгляду у кримінальній справі заявників 2 лютого 2011 р. для четвертого заявника було викликано швидку допомогу. Лікарі констатували, що він потребує термінової катетеризації. Суддя Апеляційного суду у справі заявників попросили адміністрацію СІЗО надати четвертому заявнику адекватну медичну допомогу, перевівши його в звичайну лікарню в разі потреби. В той же день, четвертий заявник був оглянутий на території СІЗО лікарями з лікарні. Діагноз було підтверджено і приписані ліки. Аналіз сечі наступного дня не виявив ніякої патології.

У період з 3 лютого 2011 р. до 17 жовтня 2011 р. четвертий заявник оглядався лікарями та групами лікарів. Діагноз простатит та хронічний цистит без сечового розладу підтверджувались, однак потреби у госпіталізації не були озвучені. Тому заявник проходив медикаментозне лікування.

31 березня 2011 р., після запиту четвертого заявника про застосування тимчасових заходів відповідно до правила 39 Регламенту Суду, Суд звернувся до уряду з проханням надати інформацію про стан здоров'я четвертого заявника. 4 травня 2011 р., отримавши оновлену інформацію від Уряду і самого четвертого заявника, Суд вирішив відмовитися від свого запиту відповідно до правила 39.

10 листопада 2011 р. Суд вказав, відповідно до правила 39, що Уряд повинен забезпечити медичну допомогу четвертому заявнику у відповідності до вказівок лікарів. Цей захід був в кінцевому підсумку застосований 5 лютого 2013 р.

16 листопада 2011 р. зроблений останній огляд четвертого заявника. Не було надано інформації про його стан здоров'я після цієї дати.

Після звільнення з-під варти на 8 травня 2012 р., четвертий заявник був додатково оглянутий різними лікарями. Зокрема, 22 травня 2012 р. він був обстежений в приватній урологічній клініці; лікар виявив застійні запальні зміни передміхурової залози та інші захворювання. У червні 2012 р. четвертий заявник переніс

операцію на уретрі. У червні 2014 р. він також переніс подібну операцію.

За словами заявників, за винятком другого заявника, коли вони перевозились на і з судових слухань, вони утримувались протягом декількох годин в переповнених тюремних фургонах, з недостатнім доступом до свіжого повітря і без опалення, а також про те, що фургонали не пристосовані для тої кількості людей, яку перевозили. Заявники заявили, що вони перевозились в таких умовах більше, ніж 200 разів.

Уряд відхилив заяви і стверджував, що в середньому потрібно до сорока хвилин, щоб перевозити ув'язнених між СІЗО та Апеляційним судом.

Під час затримання, заявники, за винятком другого заявника, отримували певну кількість відвідувань їх близьких родичів, в ході яких заявникам і їх відвідувачам доводилося спілкуватися через скляну перегородку. Заявники заявили, що їхні родичі змушені були погодитися на допит в якості свідків для того, щоб зустрітися із заявниками.

Заявники звернулися до Європейського Суду з прав людини щодо захисту своїх прав, передбачених ст. 3 Конвенції (перший заявник) з огляду на жорстоке поводження з боку працівника міліції на початковому етапі розслідування, погані умови тримання під вартою, несвоєчасне надання медичної допомоги та неналежні умови транспортування (перший, третій, четвертий та п'ятий заявники), жорстоке та принизливе поводження в період з 14 по 16 жовтня 2005 р. (третій заявник); ст. 5 Конвенції з огляду на необґрунтований термін тримання їх під вартою під час досудового розслідування і після відбуття покарання; а також з огляду на відсутність компенсації з цього приводу (перший, третій, четвертий та п'ятий заявники); ст. 6 Конвенції через затягування досудового розслідування та перешкоджання візитам родичів.

Рішення Суду

Суд постановив: об'єднати заяви; мати другого заявника може продовжувати брати участь в цій справі замість нього.

Суд однострійно визнав порушення ст. 3 Конвенції у зв'язку з жорстоким поводженням щодо першого заявника, ненадання необхідної медичної допомоги четвертому заявнику, а також неналежні умови транспортування першого, третього, четвертого та п'ятого заявників; порушення ст. 5 (1), (3) та (5) Конвенції у зв'язку з необґрунтованим терміном ув'язнення заявників, та відсутністю компенсації за це; а також порушення ст. 6 (1) з огляду на затягування досудового розслідування.

Суд зобов'язав Україну упродовж трьох місяців з дати набуття цим Рішенням статусу остаточного виплатити першому заявнику 20 тис. євро, другому – 10 тис. євро, третьому, четвертому та п'ятому заявникам – по 15 тис. євро компенсації моральної шкоди.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «РОДЗЕВІЛЛО проти України» від 14 січня 2016 року (Остаточне рішення від 14 квітня 2016 року, заява № 38771/05)³⁰

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя»;

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянин України О. Л. Родзевілло, 1967 р. н., на час розгляду справи перебуває у довічному ув'язненні в Ладижинській виправній колонії № 39 у Вінницькій області (далі – Ладижинська колонія).

14 жовтня 2003 р. заявника, разом із кількома іншими особами, було затримано за підозрою у створенні злочинної організації та вчиненні декількох вбивств, пограбувань та інших злочинів. У жовтні 2003 р. заявник був зв'язаний під варту для досудового розслідування і направлений в Дніпропетровський

³⁰ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF RODZEVILLO v. UKRAINE of 14 January 2016. Final 14/04/2016 (Application no. 38771/05) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-159791>

слідчий ізолятор № 3 (далі – СІЗО № 3), у якому перебував під вартою до квітня 2007 р.

6 січня 2005 р. Дніпропетровський обласний апеляційний суд, як суд першої інстанції, визнав заявника винним і засудив його до довічного ув'язнення.

За словами заявника, умови його утримання в СІЗО № 3 були принизливими. Зокрема, він скаржився на: переповненість камер; недостатній доступ денного світла або свіжого повітря; відсутність нормального електричного світла, вентиляції, меблювання та техніки; погані санітарні умови, зокрема, неналежний стан та розміщення сантехніки, зараженість приміщень пацюками; обмежений доступ до новин та інформації про події у світі; їжу неналежної якості; неналежну та несвоєчасну медичну допомогу. У багатьох випадках прохання заявника про медичну допомогу через черепно-мозкову травму, отриману ним у 2001 р., і підвищений кров'яний тиск були проігноровані. Крім того, запит заявника розмістити його в одиночній камері через нестійкий психологічний стан було відхилено.

Заявник представив Суду копії листування, що він і його мати вели впродовж його перебування в СІЗО № 3 з органами прокуратури та іншими компетентними органами. У своїх відповідях органи влади, зокрема, зазначали, що жодних порушень закону щодо заявника не було зафіксовано.

За інформацією, наданою Урядом, умови тримання заявника під вартою в СІЗО № 3 були адекватними (на підтвердження цього Уряд надав Суду довідку за результатами інспекції в СІЗО № 3, проведеної в лютому 2010 р.).

У травні 2007 р. заявника було переведено до Ладжинської колонії для відбування покарання.

За словами заявника, 24 серпня 2006 р. він був жорстоко побитий вісьмома охоронцями у відповідь на його прохання увімкнути радіо. Він також стверджував, що його прохання про те, щоб лікарі задокументували його травми, були відхилені. Лікування заявника проводилось лише беззаспокійливими препаратами. Згодом (16 лютого 2007 р.) під час тимчасового перебування заявника в СІЗО № 15 в м. Сімферополь після рентгенологічного обслідування лікар зазначив, що сліди

недавнього перелому ребра можна було спостерігати на рентгенограмі; проте, заявник не зміг отримати письмове підтвердження цього факту.

Крім того, заявник представив двох свідків, які чули його крики у зазначений день і бачили його в синцях, а також копії листів на ім'я прокурора та губернатора, але без доказів того, що листи справді були відправлені.

За даними Уряду, прокуратура ніколи не отримувала жодних скарг щодо побиття заявника 24 серпня 2006 р.

У 2008 р. заявник подав адміністративну скаргу проти начальника СІЗО № 3 з вимогою про компенсацію моральної шкоди через порушення його честі та гідності в результаті відмови розслідувати його скарги. 14 серпня 2008 р. Окружний адміністративний суд м. Києва дав заявнику час до 14 жовтня 2008 р. на виправлення процедурних недоліків у поданій скарзі (зокрема, оплати судового збору). Згідно з матеріалами справи, заявник не сплатив збір і не оскаржив вищезгаданого рішення.

9 вересня 2010 р. старший лікар СІЗО № 15 видав заявнику довідку про те, що в результаті рентгенографії не виявлено патологічного стану та жодних слідів перелому ребер.

З осені 2005 р. заявник подавав численні заяви до Державного департаменту України з питань виконання покарань та інших компетентних органів з проханням про переведення до слідчого ізолятора, розташованого ближче до його рідного міста – Сімферополя, для того, щоб спростити відвідування для його батьків і неповнолітнього сина, з фінансових та медичних причин тощо. Мати заявника також відправила кілька аналогічних запитів. У ряді випадків Державний департамент України з питань виконання покарань відповів на запити, обіцяючи, мірою можливості, взяти їх запити до уваги.

25 липня 2007 р. заявник подав скаргу до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі – омбудсмен), зазначивши, що Ладжинська колонія, розташована у с. Губник, не має залізничного сполучення з м. Сімферополь, та його батькам вкрай складно його відвідувати з ряду причин. Заявник також звернувся з проханням до омбудсмена вивчити можливість

передачі його до Волянської виправної колонії № 55 у Запорізькій області, що має пряме залізничне сполучення з м. Сімферополь.

29 серпня 2007 р. Державним департаментом України з питань виконання покарань була надана відповідь про неможливість такого переведення відповідно до чинного законодавства України.

У період між 2007 р. і 2015 р. заявник і його мати неодноразово зверталися з проханням до Державної пенітенціарної служби (правонаступника Державного департаменту з питань виконання покарань) про перегляд рішення щодо переведення заявника. Всі прохання були відхилені з посиланням на вищезгадані правові обставини.

У березні 2011 р. заявник подав позов до Вінницького окружного адміністративного суду з вимогою зобов'язати Державну пенітенціарну службу перевести його до Волянської виправної колонії № 55, посилаючись на свої попередні аргументи.

20 травня 2011 р. суд відхилив вимоги заявника, спираючись на вимоги чинного законодавства, а також різницю в умовах тримання в двох зазначених установах. За інформацією, наданою судом, переведення до установи відбування покарань з менш суворим режимом можливе лише за наявності «виняткових обставин», які у заявника були відсутні.

27 вересня 2011 р. Вінницький апеляційний адміністративний суд відхилив апеляцію заявника, прийнявши до розгляду доводи суду першої інстанції.

До Європейського Суду з прав людини заявник звернувся зі скаргою на порушення його прав, гарантованих положеннями ст. 3 (з огляду на жорстоке поводження з ним з боку працівників Ладжинської колонії, і, зокрема, його побиття 24 серпня 2006 р., та неналежні умови тримання під вартою під час досудового розслідування та відбування покарання); ст. 8 (з огляду на відмову з боку пенітенціарних та судових установ у переведенні його до іншого пенітенціарного закладу для надання його батькам можливості відвідування); а також ст. 13 Конвенції (з огляду на те, що заявник не мав ефективного національного засобу юридичного захисту у зв'язку із своїми скаргами на порушення положень ст. 3 та 8 Конвенції).

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3, 8 та 13 Конвенції (у зв'язку з порушенням ст. 3), а також зобов'язав Україну виплатити заявнику упродовж трьох місяців з дати набуття цим Рішенням статусу остаточного 10 тис. євро компенсації моральної шкоди, а також 800 євро відшкодування судових та інших витрат.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «СІРЕДЖУК проти України» від 21 січня 2016 року (Остаточне рішення від 21 квітня 2016 року, заява № 16901/03)³¹

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд»;

ст. 10 «Свобода вираження поглядів».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянин України П. С. Сіреджук, 1949 р. н., проживає у м. Львів; в 1990-х роках – викладач історії у Львівському інституті внутрішніх справ.

У липні 1997 р. приватне івано-франківське видавництво Л. (далі – видавництво), за рахунок пожертв від місцевого бізнесу, отриманих за сприяння Косівської районної адміністрації (далі – районна адміністрація), опублікувало п'ятсот примірників книги під назвою «Старожитності Косівщині». Титульні сторінки книги вказували, що це наукове видання містить нариси про історію і опубліковане під егідою Львівського інституту внутрішніх справ.

На с.12-13 книги, де містилось есе заявника під назвою «З минулого Косівщини», був розміщений текст обвинувального характеру проти гр. М. Л., мера с. Космач, який нібито незаконно заволодів власністю гр. Л. В., а також неправомірно обіймає посаду мера через фальсифікації на виборах.

³¹ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF SIREDZHUK v. UKRAINE of 21 January 2016. Final 21/04/2016 (Application no. 16901/03) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160088>

12 грудня 1997 р. гр. М. Л. подав позов проти заявника і видавництва з вимогою вилучення вищевказаного абзацу, перевидання есе заявника і компенсації моральної шкоди.

30 квітня 1998 р. позовна заява гр. М.Л. до Косівського районного суду позначена як отримана.

29 травня 1998 р., суд переніс розгляд справи в Івано-Франківський міський суд (далі – міський суд). Після цього заявник безуспішно оскаржував територіальну юрисдикцію суду, вимагаючи передати справу до Львівського міського суду.

З березня 1999 р. міський суд розпочав розгляд справи, однак, у період з березня 1999 р. до січня 2000 р. було відкладено чотири слухання з різних причин.

18 лютого 2000 р. суд провів слухання і визнав районну адміністрацію в якості третьої сторони в судовому процесі. На прохання заявника суд відклав слухання для замовлення деяких необхідних архівних матеріалів.

У період з лютого по жовтень 2000 р. ще чотири слухання були відкладені через неявку сторін.

5 жовтня 2000 р. міський суд провів слухання, на якому заявник, М.Л. і представник видавництва підтвердили, що заявник отримав п'ятдесят примірників книги, а решта чотириста п'ятдесят примірників були передані в розпорядження районної адміністрації. У той же день міський суд виніс рішення, у якому встановив, що зазначені твердження були помилковими і наклепницькими; зобов'язав районну адміністрацію повернути чотириста п'ятдесят примірників книги до видавництва. Крім того, суд зобов'язав видавництво перевидати книгу за кошти заявника; а також суд зобов'язав заявника виплатити гр. М. Л. 5000 грн як компенсацію моральної шкоди.

13 жовтня 2000 р. заявник подав касаційну скаргу. Він вказав, зокрема, на відсутність доказів того, що зазначені твердження були поширені і прочитані кимось іншим, крім самого гр. М. Л. Заявник також стверджував, що він особисто отримав сто примірників книги, які знищив.

Гр. М. Л. подав заперечення, в якому виклав свідчення посадових осіб районної адміністрації про те, що деякі екземпляри

книги вже були поширені серед шкільних бібліотек, а також припустив, що твердження заявника мали під собою особисті мотиви.

31 жовтня 2000 р. Обласний суд м. Івано-Франківська (далі – обласний суд) відхилив касаційну скаргу заявника, і рішення від 5 жовтня 2000 р. стало остаточним.

Районна адміністрація не повернула свої примірники книги до видавництва. На думку заявника, ряд книг було поширено серед різних адресатів, з вирізаними сторінками, що містили зазначений текст.

11 травня 2001 р. президія обласного суду скасувала рішення від 5 і 31 жовтня 2000 р. і направила справу до міського суду на новий розгляд.

Влітку 2001 р. заявник подав зустрічний позов проти гр. М. Л. про дифамацію, який було приєднано до справи.

5 вересня 2001 р. міський суд передав справу в Косівський районний суд для розгляду. Заявник оскаржив це рішення. Після цього міський суд неодноразово відхилив прохання заявника про передачу справи до місцевого суду і відвід головуючого судді.

У період з жовтня 2001 р. по жовтень 2002 р. слухання неодноразово відкладалися через відмову заявника бути на них присутнім.

11 жовтня 2002 р. міський суд виніс рішення, у якому частково задовольнив позов гр. М. Л. і відхилив зустрічний позов заявника. Міський суд зобов'язав заявника сплатити гр. М. Л. 5000 грн компенсації моральної шкоди, а також постановив вилучити оспорювані твердження. Заявник оскаржив це рішення суду.

12 лютого 2003 р. обласний суд залишив в силі рішення міського суду.

Заявник подав касаційну скаргу, посилаючись на ст. 10 Конвенції і національні закони, вказуючи на політичні репресії. Крім того, він стверджував, що він не міг оплатити збитки. Також заявник наголошував на тому, що представники громадськості не мали доступу до оспорюваних заяв, а якби навіть і мали, то це не могло істотно вплинути на репутацію мера, оскільки заявник

тільки виклав загальновідому інформацію. На підтримку цього заявник представив копії численних газетних статей з критикою мера і заяви осіб, які стверджують, що були ним ображені. Адміністрація району та гр. М. Л. подали заперечення на касаційну скаргу заявника.

18 березня 2003 р. міський суд призупинив розгляд зустрічного позову заявника проти гр. М.Л. до розгляду касаційної скарги.

1 червня 2004 р. Верховний суд України відхилив клопотання заявника про надання дозволу на оскарження в касаційному порядку.

Пізніше було порушено виконавче провадження щодо заявника, в ході якого він був зобов'язаний сплатити борг за рішенням суду в розстрочку на 20% від його основного доходу (пенсії за віком). Виявилося, що борг було сплачено в повному обсязі до червня 2007 р.

У період з липня 2004 р. по квітень 2005 р. міський суд відклав сім слухань з різних причин.

18 квітня 2005 р. Івано-Франківський обласний відділ освіти і науки поінформував заявника про отримання у 1998 р. з районної адміністрації п'ятдесяти примірників книги, тридцять п'ять з яких були розподілені між місцевими школами, решта залишилися в бібліотеці. Жоден з отриманих примірників не містив відсутніх сторінок.

16 листопада 2005 р. міський суд відхилив позов про дифамацію заявника проти гр. М. Л. як необґрунтований, а в подальшому ряд позовів заявника проти гр. М. Л., видавництва та ін.

13 січня 2006 р. обласний суд залишив в силі рішення міського суду.

До Європейського Суду з прав людини заявник звернувся зі скаргою на порушення його прав, гарантованих положеннями ст. 6(1) Конвенції (з огляду на необґрунтоване затягування судового розгляду його справи), а також положеннями ст. 10 Конвенції (з огляду на перешкоджання свободі слова та критиці поведінки державного службовця).

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 6(1) Конвенції з огляду на необґрунтоване затягування судового розгляду у справі заявника, а також з огляду на обґрунтування судових рішень.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «КАРПИЛЕНКО проти України» від 11 лютого 2016 року (Остаточне рішення від 11 травня 2016 року, заява № 15509/12)³²

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 2 «Право на життя»;

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянка України З. М. Карпиленко, 1957 р. н., яка проживає в м. Києві.

26 грудня 2009 р. двадцятип'ятирічний син заявниці, гр. К., був затриманий у відділку Шевченківського РУВС м. Києва за підозрою в пограбуванні. 27 грудня 2009 р. гр. К. пройшов медичне обстеження, в ході якого не було виявлено травм. 29 грудня 2009 р. Шевченківський районний суд м. Києва (далі – Шевченківський суд) виніс рішення про тримання його під вартою до суду. 30 грудня 2009 р. гр. К. був доправлений до Київського слідчого ізолятора (далі – СІЗО).

22 березня 2010 р. він подав скаргу до суду про те, що в ході слідства його було піддано фізичному і психологічному тиску з метою змусити зізнатися у скоєнні злочину. Його скаргу було передано до Шевченківської районної прокуратури м. Києва (далі – Шевченківська прокуратура).

³² Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF KARPYLENKO v. UKRAINE of 11 February 2016. Final 11/05/2016 (Application no. 15509/12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160431>

10 квітня 2010 р. о 9:30 ранку гр. К. був прийнятий в Київській міській лікарні швидкої медичної допомоги, де йому було поставлено такі діагнози: закрыта травма черевної порожнини, розрив селезінки, внутрішньочеревні гематоми, закрыта травма грудної клітини, розрив тканин правої легені, лівостороння пневмонія, посттравматична анемія і геморагічний шок четвертого ступеня (найсерйозніший за шкалою від одного до чотирьох, що тягне за собою критичну втрату крові). 10 і 12 квітня 2010 р. гр. К. переніс дві операції, йому було видалено селезінку.

У невстановлену дату заявниця подала скаргу до Шевченківської прокуратури за фактом побиття її сина в СІЗО 8 квітня 2010 р., у задоволенні якої було відмовлено через відсутність складу злочину.

28 квітня 2010 р. К. був виписаний з лікарні і поміщений до медичної частини СІЗО, де він залишався до 18 червня 2010 р.

3 червня 2010 р. у відділку міліції було завершено внутрішнє розслідування щодо скарги заявниці на жорстоке поводження з її сином, і відхилено її як безпідставну.

8 червня 2010 р. газета «Сегодня» опублікувала статтю під заголовком «Нехороший участок» про нібито жорстоке поводження з сином заявниці в Шевченківському відділенні міліції. Автор спирався, зокрема, на свідчення одного зі співкамерників гр. К. і аналогічну статтю під назвою «Новое ЧП в Шевченковском РУВД» в Інтернет-виданні «Лівий Берег».

10 червня 2010 р. Шевченківська прокуратура скасувала своє рішення від 23 квітня 2010 р. і передала матеріали справи для подальшого розслідування. У той же день слідчий допитав сина заявниці, який стверджував, що 26 грудня 2009 р. під час затримання працівники міліції били його в живіт. Він також заявив, що слідчий у справі бив його в живіт у березні 2010 р. За словами гр. К., ці побої зумовили необхідність його термінової госпіталізації 10 квітня 2010 р. Гр. К. також повідомив, що не розуміє, чому його мати (заявниця) заявила про факт жорстокого поводження з ним 8 квітня 2010 р. 21 червня 2010 р. слідчий у справі гр. К. під час допиту стверджував, що не зустрічався з гр. К. у березні 2010 р.

8 липня 2010 р. Шевченківська прокуратура знову відмовила у порушенні кримінальної справи стосовно працівників поліції у зв'язку з відсутністю доказів злочинної поведінки, адже згідно з даними з медичної картки гр. К., його травми були нанесені тупим предметом по спині у період між 1 та 12 годинами перед госпіталізацією.

3 серпня 2010 р. офіційний представник Київської міської прокуратури (далі – прокуратура м. Києва), до якої було передано розслідування, допитав гр. К., який стверджував, що зазнав жорстокого поводження лише 26 грудня 2009 р.

25 серпня 2010 р. одинадцять ув'язнених, з якими гр. К. знаходився у камері СІЗО, також були допитані. За результатами допиту стало відомо, що заявникові стало зле в ніч з 9 на 10 квітня 2010 р., і для нього викликали швидку допомогу; при цьому будь-яке жорстоке поводження із заявником заперечувалося.

9 вересня 2010 р. був допитаний фельдшер СІЗО, який виконував свої службові обов'язки під час зазначених подій. Він заявив, що його викликали до камери гр. К. о 8:45 год. ранку 10 квітня 2010 р. Гр. К. скаржився на слабкість, запаморочення і помутніння зору, проте візуальний огляд фельдшера не виявив жодних травм чи ушкоджень, крім того, що у заявника був зафіксований низький кров'яний тиск. Фельдшер повідомив про ці події черговому лікарю (пізніше останній підтвердив це у своїх свідченнях).

4 листопада 2010 р. був знову проведений допит гр. К., який заявив, що працівники міліції здійснили напад на нього після його арешту 26 грудня 2009 р.

З 8 листопада 2010 р. по 28 січня 2011 р. судово-медична експертиза медичної картки гр. К. показала, що він зазнав незначної травми селезінки за місяць до операції. Проте, за 12 год. до операції гр. К. було завдано серйозну травму шлунка в результаті удару по лівій стороні спини тупим предметом, у результаті якої він і отримав частковий розрив діафрагми і травми селезінки.

29 грудня 2010 р. син заявниці гр. К. підписав документ, згідно з яким його інтереси в суді мав представляти адвокат

Заруцький. При цьому він не подав заяву до суду з приводу жорстокого поводження.

У лютому 2011 р. адвокат гр. К. оскаржив відмову в порушенні кримінальної справи від 8 липня 2010 р., посилаючись на відсутність пояснень щодо появи травм у гр. К. під час перебування під контролем органів влади.

10 березня 2011 р. прокуратура м. Києва порушила кримінальну справу щодо невстановлених осіб, які завдали гр. К. тяжких тілесних ушкоджень. Розслідування проводив Шевченківський відділ міліції.

7 липня 2011 р. Шевченківський суд скасував рішення прокуратури і направив справу на додаткове розслідування, в ході якого були проведені додаткові судово-медичні експертизи.

26 серпня 2011 р. Шевченківська прокуратура видала чергову відмову в порушенні кримінальної справи.

30 вересня 2011 р. гр. К. було присвоєно статус потерпілого у кримінальному провадженні, розпочатому 10 березня 2011 р. Того ж дня під час допиту гр. К. повторив первинну версію подій, вказавши на два епізоди жорстокого поводження з ним працівників міліції.

30 вересня 2011 р. адміністрація СІЗО направила слідчому список працівників, які були при виконанні службових обов'язків в ніч з 9 на 10 квітня 2010 р. Щодо списку сусідів по камері гр. К., за словами адміністрації, жодні записи про це не збереглися.

7 листопада 2011 р. гр. К., який був переведений із СІЗО до цивільної лікарні і був ВІЛ-інфікованим, мав захворювання на туберкульоз і ряд супутніх захворювань, помер.

У листопаді 2011 р. заявниці був наданий статус наступниці гр. К. у кримінальному провадженні. Її представляв той самий адвокат, що і померлого гр. К. 9 грудня 2011 р. адвокат заявниці отримав повідомлення про те, що розслідування, розпочате 10 березня 2011 р., триває. Інформації про слідчі заходи в період між 2012 р. і 2014 р. Суд не отримав.

7 березня 2014 р. слідчий Шевченківського відділення міліції вніс запис до Єдиного реєстру досудових розслідувань про розслідування за фактом заподіяння гр. К. тяжких тілесних

ушкоджень, відповідно до нового Кримінального процесуального кодексу.

У період з 14 по 17 травня, а також 18 і 23 червня 2010 р. на прохання гр. К. його оглядали в Київському міському центрі профілактики та боротьби зі СНІДом. Згідно з інформацією, наданою Суду Урядом, 24 червня 2010 р. і 20 квітня 2011 р. стан здоров'я гр. К. залишався стабільним, і він не звертався за медичною допомогою. 20 квітня 2011 р. в результаті рентгенологічного обслідування у гр. К. вперше було виявлено туберкульоз правої легені. За інформацією Уряду, йому було приписано профілактичне лікування впродовж двох-трьох місяців, яке дало позитивні результати.

23 травня 2011 р. адвокат гр. К. звернувся із запитом до адміністрації СІЗО про стан здоров'я свого клієнта. 8 червня 2011 р. заступник начальника СІЗО і начальник медичної частини відповіли, що після планової рентгенографії гр. К. був переведений до медичної частини СІЗО для лікування. В іншому листі (28 листопада 2011 р.) від адміністрації СІЗО було зазначено, що станом на 8 червня 2011 р. гр. К. було також поставлено діагнози: ВІЛ, хронічний гастрит, гепатит в стадії ремісії і наркотична залежність. Відповідно до медичної документації гр. К., він був неодноразово оглянутий лікарями в СІЗО в період з червня по жовтень 2011 р.

20 жовтня 2011 р. гр. К. був доправлений до Київської міської клінічної лікарні № 5, у якій вищенаведені діагнози були підтверджені. 7 листопада 2011 р. гр. К. помер в лікарні.

У листі від 28 листопада 2011 р. адміністрація СІЗО зазначила, що раніше надсилала запит до Апеляційного суду м. Києва з проханням або прискорити розгляд справи гр. К. або звільнити його за станом здоров'я, проте, не отримали жодної відповіді.

8 листопада 2011 р. слідчий Святошинського відділення міліції оглянув тіло гр. К. в лікарні і не виявив жодних ознак насильницької смерті. У той же день заявниця звернулася до працівників міліції з проханням передати тіло в морг з метою встановлення причини смерті гр. К.

Згідно зі свідоцтвом про смерть гр. К. від 10 листопада 2011 р., його смерть була викликана гострою серцевою

недостатністю, ВІЛ і кількома супутніми захворюваннями. У протоколі розтину тіла від 10 листопада 2011 р. зазначалося, що безпосередніми причинами смерті стали: пухлина головного мозку, легенева та серцева недостатність в результаті двосторонньої пневмонії і осередкового туберкульозу легенів, що ускладнювалося наявністю ВІЛ-інфекції. Заявниця подала скаргу до органів прокуратури щодо передчасної смерті її сина і звернулася з проханням провести за фактом його смерті ретельне розслідування.

16 листопада 2011 р. Святошинське відділення міліції відмовило у порушенні кримінального провадження, вказавши на відсутність ознак злочину. 23 грудня 2011 р. Святошинська районна прокуратура скасувала це рішення на тій підставі, що воно ґрунтувалося на необґрунтованих належним чином висновках. 31 грудня 2011 р. слідчий у черговий раз відмовив у порушенні кримінального провадження за фактом смерті гр. К., зазначивши при цьому, що не було участі третіх сторін у смерті.

16 липня 2012 р. заявниця подала скаргу до Генеральної прокуратури України за фактом неефективності розслідування і, зокрема, зі скаргою на несвоєчасність та неадекватність медичної допомоги гр. К. та відсутність доступу до повної інформації про стан здоров'я сина. 20 липня 2012 р. Генеральна прокуратура України передала скаргу до Прокуратури м. Києва.

15 серпня 2012 р. Святошинська районна прокуратура повідомила заявниці, що скарга щодо смерті її сина і неадекватної медичної допомоги розглянута; в результаті 31 грудня 2011 р. було прийнято рішення про її безпідставність.

Інформації про будь-які подальші події Суд не отримав.

До Європейського Суду з прав людини заявниця звернулася зі скаргою на порушення її прав та прав її сина, гр. К., гарантованих положеннями:

– ст. 2 (з огляду на те, що органи влади не забезпечили гр. К. адекватною і вчасною медичною допомогою, внаслідок чого він помер);

– ст. 3 (з огляду на жорстоке поводження з її сином під час затримання та тримання під вартою); а також

– ст. 13 Конвенції (з огляду на відсутність ефективного розслідування за фактом жорстокого поводження та смерті гр. К., а також на відсутність ефективного національного засобу юридичного захисту у зв'язку з її скаргами на порушення положень ст. 2 та 3 Конвенції).

Рішення Суду

Суд одностайно:

– визнав порушення положень ст. 2 і 3 Конвенції (з огляду на жорстоке поводження із сином заявниці під час тримання під вартою, а також з огляду на неефективне розслідування його смерті);

– визнав скарги заявниці на порушення положень ст. 13 Конвенції такими, що не потребують розгляду, а також

– зобов'язав Україну виплатити заявниці впродовж трьох місяців з дати набуття цим Рішенням статусу остаточного 8 тис. євро відшкодування моральної шкоди, а також 2 тис. євро безпосередньо представнику заявниці адвокату гр. Заруцькому як компенсації судових та інших витрат.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ЗЯКУН проти України» від 25 лютого 2016 року (заява № 34006/06)³³

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та протоколів до неї, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 6 (1) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянин України В. О. Зякун, 1961 р. н., який наразі відбуває покарання у вигляді довічного позбавлення волі.

³³ Judgement of the European Court of Human Rights in CASE OF ZYAKUN v. Ukraine of 25 February 2016 (Application no. 34006/06) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-160823>

В ніч з 12 на 13 червня 2003 р. у Іванівському районі Одеської області було пограбовано будинок і вбито трьох людей. 13 червня 2003 р. у зв'язку з цим було порушено кримінальну справу.

За словами заявника, 27 червня 2003 р. його було затримано в Сумах, при цьому, заявнику не було пояснено причин його затримання, не було складено протокол затримання, а звинувачення були пред'явлені з затримкою. Після цього він був поміщений під варту. У той же день заявник був доставлений в Головне управління МВС України в Сумській області, де він був, за його словами, побитий співробітниками Головного управління МВС України в Одеській області.

28 червня 2003 р. заявника було допитано в м. Суми співробітником Головного управління МВС України в Одеській області про обставини його ділової поїздки в Одеську область 10–18 червня 2003 р. Згідно з письмовими поясненнями, підписаним заявником, він заперечував будь-яку участь у вбивстві. За словами заявника, в той же день він був переведений до Іванівського відділення міліції, де співробітники міліції піддавали його фізичним ушкодженням і психологічному тиску з метою отримання визнання своєї вини.

2 липня 2003 р. заявник дав письмові свідчення в Іванівському відділенні міліції; його адвокат при цьому не був присутній.

3 липня 2003 р. Іванівський районний суд прийняв рішення про попереднє ув'язнення заявника. Його адвокат при цьому не був присутній.

8 липня 2003 р. заявника було переведено до Одеського ізолятора тимчасового утримання (далі – ІТУ). За твердженням заявника, спочатку його відмовилися прийняти в ІТУ через наявність тілесних ушкоджень, і медичний працівник ІТУ направив його в місцеву лікарню для медичного обстеження. У лікарні хірург загальної практики та нейрохірург оглянули заявника і видали медичний висновок про те, що у нього є удари на плечах і стегнах, а також великі удари на голові та обличчі, але ніяких ознак пошкодження головного мозку не спостерігається. Після цього заявник був доставлений назад у ІТУ, але медичний працівник відправив його назад в лікарню для додаткового обстеження, оскільки не всі його тілесні ушкодження були задокументовані.

Проте, лікарі зазначеного медичного закладу відмовилися надати новий висновок.

18 лютого 2004 р. заявник звернувся до заступника прокурора Одеської області, стверджуючи, що рішення від 19 грудня 2003 р. ґрунтувалося на недостовірній інформації, з проханням ретельно і неупереджено розглянути його справу.

Після повернення справи заявника на додатковий розгляд 2 жовтня 2004 р. справу було передано до Апеляційного суду Одеської області (далі – Апеляційний суд) для судового розгляду. У ході судового розгляду заявник відмовився від усіх своїх свідчень, які, як він стверджував, були надані ним під тиском, і заявив про свою невинуватість.

1 серпня 2005 р. Апеляційний суд визнав заявника та його співучасника гр. Й. Г. винними у вбивстві і засудив їх до довічного ув'язнення з конфіскацією майна. Суд обґрунтував своє рішення, зокрема, враховуючи: свідчення гр. В., яка бачила заявника та гр. Й. Г. до і після вбивства; відбитки пальців гр. Й. Г., знайдені на місці злочину; зізнання, надані заявником і гр. Й. Г. у присутності їхніх адвокатів; а також письмове зізнання заявника від 2 липня 2003 р., надане за відсутності адвоката. Коментуючи скарги заявника на жорстоке поводження, Суд також взяв до уваги рішення слідчого від 19 грудня 2003 р., який вказав, що немає жодних доказів того, що визнання заявника було отримано під тиском, і відхилив його скаргу як необґрунтовану.

Заявник і його адвокат подали апеляцію, апелюючи, зокрема, до жорстокого поводження із заявником під час перебування під вартою, у результаті якого він і надав зазначені вище свідчення.

11 квітня 2006 р. Верховний Суд України залишив в силі рішення щодо заявника. Суд зазначив, що скарги заявника на жорстоке поводження були ретельно розглянуті Апеляційним судом і законно відхилені як безпідставні. Суд також зазначив, що вина заявника доводилася, серед іншого, його визнанням.

5 серпня 2006 р. заявник звернувся до Європейського Суду з прав людини зі скаргою на порушення його прав згідно з положеннями ст. 6 (1) Конвенції (щодо права на справедливий суд), а також ст. 3 Конвенції (з огляду на нанесення йому фізичних ушкоджень працівниками міліції для отримання його зізнання).

Рішення Суду

Суд одностайно вирішив, що заявника було піддано тортурам на порушення положень ст. 3 Конвенції. Суд також вирішив, що мало місце порушення положень ст. 6(1) Конвенції у зв'язку з тим, що національні органи влади не виконали свого зобов'язання щодо проведення ефективного розслідування за скаргою заявника про жорстоке поводження. Решту вимог заявника Суд відхилив.

Суд також зобов'язав Україну виплатити заявнику впродовж трьох місяців із дати набуття цим Рішенням статусу остаточного 12 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «ЗАКШЕВСЬКИЙ проти України» від 17 березня 2016 року (остаточне рішення від 17 червня 2016 року, заява № 7193/04)³⁴

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 5 (4) «Право на свободу та особисту недоторканність»;

ст. 6 (1) і (3) (с) «Право на справедливий суд».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянин України В. В. Закшевський, 1972 р. н., на час розгляду справи відбуває покарання у в'язниці № 100.

1 квітня 2000 р., 2 червня 2000 р. та 9 серпня 2001 р. було порушено кримінальні справи за фактом пограбувань, вчинених, відповідно, у м. Дзержинську, на дорозі Харків–Дніпропетровськ–Сімферополь та за фактом убивства і замаху на вбивство, вчинених в ході збройного пограбування в м. Євпаторії (далі – провадження у справі про вбивство).

30 жовтня 2001 р. Червонодзержинський районний суд (далі – районний суд) задовольнив клопотання прокурора про надання заявнику, колишньому працівнику міліції, статусу підозрюваного

³⁴ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF ZAKSHEVSKY v. UKRAINE of 17 March 2016. Final 17/06/2016 (Application no. 7193/04) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161407>

в кримінальному провадженні щодо пограбування на дорозі Харків–Дніпропетровськ–Сімферополь. У той же день заявника було оголошено в розшук.

11 листопада 2001 р. заявника затримали відповідно до рішення районного суду від 30 жовтня 2001 р.; він стверджував, що з'явився в міліцію добровільно. В той же день він зізнався в скоєнні вищезгаданого злочину в складі злочинного угруповання, а також у ряді збройних пограбувань на дорозі Харків–Дніпропетровськ–Сімферополь і в м. Євпаторія. Він також зазначив, що в ході останнього злочину застосував проти жертви вогнепальну зброю. Крім того, заявник надав деталі вищезгаданих злочинів та повідомив про два інших збройних пограбування, які він разом із іншими особами вчинив у м. Дзержинськ, а також про інші злочини, про які йому було відомо.

12 листопада 2001 р. було проведено допит заявника. Перед допитом його поінформували про його процесуальні права, але заявник відмовився від свого права на юридичну допомогу. Він також не подавав апеляцію проти рішення від 30 жовтня 2001 р.

13 листопада 2001 р. за відсутності адвоката було проведено ще один допит заявника. Уряд повідомив (заявником це не заперечується), що останній знову відмовився від свого права на адвоката. В ході допиту заявник, крім надання інформації про пограбування, повторив свої заяви щодо застосування зброї проти жертви, які мали місце в м. Євпаторія.

21 листопада 2001 р. представником заявника був призначений адвокат Д. У той же день, за відсутності адвоката, було проведено допит заявника як підозрюваного у провадженні про вбивство; в ході допиту він зізнався, що застосував зброю проти жертви в ході збройного пограбування, але заперечував, що зробив це навмисно.

22 листопада 2001 р. у присутності адвоката заявник був звинувачений у вбивстві і замаху на вбивство та допитаний як обвинувачений. Він заперечував свою провину у вбивстві. Було проведено реконструкцію злочину.

12 та 13 грудня 2001 р. заявника було звинувачено у збройному пограбуванні, заподіянні тяжкої шкоди здоров'ю, а

також у розбійному нападі, вчиненому в складі злочинного угруповання. Заявник не скористався своїм правом на адвоката.

4 січня 2002 р. районний суд продовжив термін попереднього ув'язнення заявника до чотирьох місяців. Заявник не оскаржував це рішення.

7 березня та 8 квітня 2002 р. Харківський обласний апеляційний суд продовжив термін тримання заявника під вартою, відповідно, до шести, а пізніше – до дев'яти місяців. Ці рішення не підлягали оскарженню.

12 березня 2002 р. представником заявника був призначений адвокат Б. 10 липня 2002 р. адвоката Б. замінив адвокат Л. У той же день заявник був звинувачений в скоєнні ряду злочинів, у тому числі бандитизмі, збройному пограбуванні, умисному вбивстві і замаху на вбивство, а також було проведено його допит. Заявник не визнав себе винним і відмовився давати подальші свідчення.

28 грудня 2002 р. заявнику було надано доступ до матеріалів справи. За інформацією, наданою Урядом, у зазначений день не було проведено жодних слідчих заходів. Після завершення розслідування справу було передано до Донецького обласного апеляційного суду (далі – Апеляційний суд).

12 червня 2003 р. заявник звернувся з проханням до Апеляційного суду змінити йому запобіжний захід. 17 грудня 2003 р. Апеляційний суд направив справу на додаткове розслідування через порушення процесуальних норм. Крім того, суд вирішив залишити заявника під вартою. Заявник оскаржив це рішення в касаційному порядку.

29 квітня 2004 р. Верховний Суд України заслухав скаргу заявника в присутності прокурора і залишив в силі рішення Апеляційного суду від 17 грудня 2003 р.

2 серпня 2004 р. правозахисником заявника було призначено адвоката Б. 6 серпня 2004 р. у присутності адвоката заявнику було висунуто обвинувачення у скоєнні ряду кримінальних злочинів, а також проведено допит, у ході якого заявник повідомив, що знайомий з іншими обвинувачуваними, але свою вину заперечував.

20 серпня 2004 р. у присутності адвоката були внесені зміни до обвинувачення проти заявника. Останній відмовився підписувати або отримувати копії відповідних документів. В ході подальшого допиту він не визнавав себе винним і відмовлявся давати будь-які свідчення.

27 серпня 2004 р. заявник і його адвокат отримали доступ до матеріалів справи, і 3 вересня 2004 р. справу було передано до суду.

У невстановлений день заявник подав клопотання до Апеляційного суду про звільнення з-під варті.

6 жовтня 2005 р. Апеляційний суд визнав заявника винним у бандитизмі, кількох епізодах збройного пограбування, умисному вбивстві і замаху на вбивство, і засудив його до довічного ув'язнення із повною конфіскацією майна. Крім того, Апеляційний суд виніс окреме рішення, згідно з яким було визнано неприйнятними ряд доказів стосовно звинувачень проти заявника і його співучасників, оскільки такі докази були отримані з порушенням прав захисту підсудних.

Заявник оскаржив у касаційному порядку рішення Апеляційного суду від 6 жовтня 2005 р. 19 жовтня 2006 р. Верховний Суд України залишив в силі рішення від 6 жовтня 2005 р.

У період з 28 липня по 13 жовтня 2004 р. заявника тримали в ізоляторі тимчасового тримання м. Харкова № 27 (далі – Харківський СІЗО) у камері № 537. Він стверджував, що його камера була переповнена, умови тримання неналежні, а деякі особи, які знаходилися з ним в одній камері, були хворими на туберкульоз. У цьому контексті він надав письмові заяви, зроблені зазначеними особами, гр. К., гр. Г., гр. К.І., гр. П. і гр. О.

Крім цього, сестра заявника скаржилася до адміністрації Харківського СІЗО на умови тримання під вартою заявника. Зокрема, у листі від 13 червня 2005 р. начальник СІЗО повідомив їй, що умови тримання є належними, а також що згідно з медичними документами осіб, які знаходилися із заявником в одній камері, жоден із них не хворіє на активну форму туберкульозу.

Після рішення Апеляційного суду від 6 жовтня 2005 р. заявника було переведено до камери строгого режиму слідчого ізолятора м. Донецька № 5 (далі – Донецький СІЗО). За словами заявника, його постійно тримали в наручниках, у тому числі під час щоденних прогулянок і зустрічей.

До Європейського Суду з прав людини заявник скаржився на порушення його прав, гарантованих положеннями ст. 3 (з огляду на неналежні умови тримання під вартою під час досудового розслідування та відбування покарання); ст. 5 (з огляду на порушення законності досудового слідства у справі заявника та відмову змінити запобіжний захід для заявника); а також ст. 6 Конвенції (з огляду на те, що його права на захист було порушено).

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 Конвенції щодо тримання заявника під вартою у Харківському СІЗО, ст. 5(4) Конвенції через відсутність ефективних правових механізмів перевірки законності тримання заявника під вартою, та ст. 6(3)(с) Конвенції у зв'язку з порушенням положень її ст. 6(1).

Суд також зобов'язав Україну виплатити заявнику упродовж трьох місяців з дати набуття цим Рішенням статусу остаточного 10 тис. євро компенсації моральної шкоди, а також 1250 євро відшкодування судових та інших витрат.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «КОРНЕЙКОВА ТА КОРНЕЙКОВ проти України» від 24 березня 2016 року (заява № 56660/12)³⁵

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав та основоположних свобод людини і громадянина, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування».

Обставини справи

³⁵ Judgement of the European Court of Human Rights in CASE OF KORNEYKOVA AND KORNEYKOV v. UKRAINE of 24 March 2016 (Application no. 56660/12) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-161543>

Заявниками у справі є громадянка України В. Ю. Корнейкова (далі – заявниця), 1990 р. н., та її син, Д. Ю. Корнейков (далі – заявник), 2012 р. н.

16 січня 2012 року заявниця, яка перебувала на п'ятому місяці вагітності, була затримана співробітниками правоохоронних органів. 26 січня 2012 р. Держинський районний суд м. Харкова (далі – Держинський суд), незважаючи на вагітність заявниці, призначив для неї запобіжний захід у вигляді тримання під вартою у Харківському слідчому ізоляторі (далі – Харківський СІЗО). Цього ж дня її доправили до Харківського СІЗО.

22 травня 2012 року, внаслідок численних прохань заявниці щодо надання їй екстреної медичної допомоги (оскільки родовий процес вже розпочався), її доправили з СІЗО до Харківського пологового будинку № 7 під конвоєм. Цього самого дня заявниця народила сина – заявника. За її словами, до самої палати її супроводжували три жінки-охоронниці, які також були присутні при пологах разом із медичним персоналом. Крім того, увесь час, впродовж якого заявниця перебувала у гінекологічному кріслі, а потім – у лікарняному ліжку, вона була прикута кайданками за ноги та наручниками за руки до крісла та ліжка відповідно. Виняток медики та охоронці зробили лише безпосередньо на час пологів.

25 травня 2012 року заявники були виписані з пологового будинку, незважаючи на те, що обидва потребували медичної допомоги. Адже заявник народився із зростом 49 см. та вагою 2900 гр., мав вроджені проблеми зі здоров'ям та потребував обстеження і операції. Однак, за словами заявниці, медичні працівники під тиском СІЗО погодилися якнайскоріше виписати її з дитиною з пологового будинку та дозволили вивезти її на звичайній конвойній машині, а не на автомобілі швидкої допомоги, як цього вимагав стан здоров'я обох заявників. За словами заявниці також у СІЗО умови її тримання разом із немовлям не покращили – заявники знаходилися разом із ВІЛ-інфікованою особою у загальній камері, без гарячої і нерегулярною подачею холодної води, крім того, адміністрація СІЗО не дозволила заявниці мати у камері необхідні для новонародженої дитини речі. Уряд заперечував усі зазначені вище твердження заявниці та навів на підтвердження цього докази

належних умов тримання заявників під вартою (фотографії камери з ремонтом та обладнаної належним чином для тримання у ній матері з дитиною).

За словами заявниці також, у ході всіх судових засідань, які відбувалися протягом 2012 року у Держинському суді м. Харкова у кримінальній справі проти неї, вона (спочатку вагітна, а пізніше – разом із дитиною) перебувала у металевій клітці за ґратами, незважаючи на численні клопотання адвоката щодо неприпустимості такого поводження.

Крім іншого, заявниця стверджувала, що заявника не оглянули належним чином лікарі медичної частини СІЗО, а її прохання про його лікування зневажалися. Уряд заперечував ці твердження. Проте завдяки наполегливості адвоката заявників заявнику було зроблено необхідні обстеження, які засвідчили, що він потребує лікування та догляду, які неможливо надати в умовах СІЗО. У результаті також численних звернень адвоката заявників із клопотаннями, запитами, довідками до відповідних компетентних органів 15 листопада 2012 року їх було звільнено з-під варти.

31 серпня 2012 року заявники звернулися до Європейського Суду з прав людини за скаргою на порушення їхніх прав за статтею 3 Конвенції у зв'язку із:

- триманням заявниці у наручниках і кайданках у пологовому будинку,
- неналежними умовами її тримання під вартою та ненадання необхідної медичної допомоги заявнику, а також
- тримання її у металевій клітці під час судового слухання у її справі.

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 3 Конвенції з огляду на приковування заявниці у пологовому будинку за допомогою кайданок та наручників, неналежні умови перебування заявників у Харківському СІЗО, відсутність належної медичної допомоги заявникові під час його тримання разом із заявницею у СІЗО, перебування заявниці у стані вагітності, а згодом – із

новонародженою дитиною на руках – у металевій клітці під час судового слухання її справи.

Суд також зобов'язав Україну впродовж трьох місяців із дати набрання цим рішенням статусу остаточного виплатити заявниці – 12 тис. євро компенсації моральної шкоди та 3 тис. євро відшкодування судових витрат, заявнику – 7 тис. євро відшкодування моральної шкоди.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «БАГІЄВА проти України» від 28 квітня 2016 року (заява № 41085/05)³⁶

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 8 «Право на повагу до приватного і сімейного життя»;
ст. 13 «Право на ефективний засіб юридичного захисту».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянка України Т. Г. Багієва, 1958 р. н., розлучена, на час подій проживала разом із неповнолітньою донькою в м. Києві.

7 березня 2005 р. працівники міліції затримали гр. Б. за адміністративне правопорушення на залізничній станції «Київ-Пасажирський». Після арешту працівники поліції виявили, що пред'явлене посвідчення водія не містить всю необхідну інформацію і має серійний номер, пов'язаний з іншою особою в міліцейській базі даних.

8 березня 2005 р. була порушена кримінальна справа відносно гр. Б. за підробку документів, вчинену у змові з іншими особами. У цей день поліція зареєструвала телефонні розмови між гр. Б. і заявницею, на підставі яких було зроблено припущення, що деякі документи, що стосуються його посвідчення водія і навчання у водійській школі, зберігалася в квартирі заявниці. Записані розмови згодом були надані у звіті 31 жовтня 2005 р.

³⁶ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF BAGIYEVA v. UKRAINE of 28 April 2016 (Application no. 41085/05) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-162213>

10 березня 2005 р. слідчий відділку лінійної міліції Південно-західної залізниці, який порушив кримінальну справу щодо гр. Б., звернувся до Шевченківського районного суду м. Києва з проханням надати ордери на обшук двох квартир, в тому числі квартири заявниці, де, за припущенням слідчого, постійно проживав гр. Б.

11 березня 2005 р. Шевченківський районний суд Києва видав ордер на обшук. На слуханні був присутній лише слідчий.

У той же день обшук квартири заявниці був проведений, для чого було викликано спеціальну групу, через те, що двері квартири були замкнені. За свідченнями заявниці, вона з дочкою перебували в той день за містом, мала мобільний телефон із собою, однак про обшук повідомлена не була.

Слідчий і троє працівників міліції провели обшук у присутності двох понятих і представника ЖЕКу. В ході обшуку було вилучено предмети перераховані в протоколі, серед іншого: дискети, компакт-диски, сертифікати реєстрації транспортних засобів, ключі, сейф з готівкою, сертифікати, видані на ім'я гр. Б., картина та ікона.

14 березня 2005 р. заявниця повернулася додому і виявила, що двері в її квартиру пошкоджені та опечатані. Заявниця подала скаргу до правоохоронних органів на дії співробітників міліції. Вона стверджувала, що в ході обшуку вимоги внутрішнього законодавства були порушені і що зникли деякі речі, не включені до протоколу: чотири мобільні телефони, картки поповнення рахунку, ювелірні вироби і пляшка віскі.

19 квітня 2005 р. Транспортною прокуратурою м. Києва було порушено кримінальне провадження щодо можливого розкрадання майна заявниці.

5 липня 2005 р. розслідування було припинено, оскільки не вдалося встановити особи злочинців.

1 жовтня 2005 р. Київська міська прокуратура скасувала рішення 5 липня 2005 р., з огляду на неналежно проведене розслідування.

30 листопада і 26 грудня 2005 р. деякі вилучених речей, в тому числі картини, ікони та мобільні телефони, були повернуті заявниці.

28 грудня 2005 р. Транспортна прокуратура м. Києва відмовилася розслідувати можливе неналежне виконання службових обов'язків працівниками міліції за відсутністю доказів.

9 червня 2006 р. Київська міська прокуратура виявила, що розслідування за фактом можливого розкрадання не було проведено належним чином і затягувалося.

30 червня 2006 р. слідчий Транспортної прокуратури м. Києва припинив розслідування за відсутністю доказів розкрадання.

7 серпня 2006 р. Голосіївський районний суд м. Києва (далі – районний суд) відхилив скаргу заявниці, беручи до уваги той факт, що слідчий вжив необхідних заходів, і на законних підставах закриття справи.

16 листопада 2006 р. Апеляційний суд м. Києва скасував рішення суду першої інстанції від 7 серпня 2006 р. та рішення слідчого від 30 червня 2006 р. і направив справу на додаткове розслідування.

Станом на 22 липня 2011 р. слідство тривало; інформації про подальші події у цій справі Суду надано не було.

16 червня 2005 р. прокурор Транспортної прокуратури м. Києва відмовився порушувати кримінальну справу стосовно можливого зловживання владою або неправомірних дій з боку працівників міліції під час обшуку квартири заявниці, посилаючись на заяви працівників міліції. Прокурор також стверджував, що обшук було проведено у встановленому порядку, це було відзначено двома понятими і представником ЖЕКу, відповідно до вимог внутрішнього законодавства.

7 липня 2005 р. районний суд визнав, що рішення від 16 червня 2005 р. було обґрунтованим; суд, зокрема, вказав, що прокурор ретельно вивчив усі свідчення і матеріали справи (зокрема, ордер на обшук, протокол обшуку та інші відповідні документи).

8 вересня 2005 р. Апеляційний суд м. Києва залишив в силі рішення від 7 липня 2005 р., визнавши, що прокурор законно

відмовив у порушенні провадження. Усі подальші скарги заявниці були відхилені як безпідставні.

25 листопада 2005 р. Верховний Суд України відхилив скаргу заявниці.

До Європейського Суду з прав людини заявниця звернулася зі скаргою на порушення її прав, гарантованих положеннями ст. 8 Конвенції (з огляду на порушення працівниками правоохоронних органів своїх обов'язків та розкрадання під час обшуку в її квартирі), а також положень ст. 13 Конвенції (з огляду на те, що заявниця не мала ефективного національного засобу юридичного захисту у зв'язку зі своєю скаргою на порушення положень ст. 8 Конвенції).

Рішення Суду

Суд одностайно визнав порушення положень ст. 8 і 13 Конвенції.

Рішення Європейського Суду з прав людини у справі «УМНІКОВ проти України» від 19 травня 2016 року (заява № 42684/06)³⁷

Заява про порушення положень Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, зокрема:

ст. 3 «Заборона катування»;

ст. 6 (1) і (3) (c) і (d) «Право на справедливий суд»;

ст. 34 «Індивідуальні заяви».

Обставини справи

Заявником у справі є громадянин України С. А. Умніков, який до затримання проживав у м. Одеса разом з матір'ю.

У квітні 2004 р. заявник отримав серйозну травму коліна, внаслідок якої отримав третю групу інвалідності.

³⁷ Judgment of the European Court of Human Rights in CASE OF UMNIKOV v. UKRAINE of 19 May 2016 (Application no. 42684/06) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-162853>

21 квітня 2005 р. заявника було заарештовано за підозрою у зґвалтуванні семирічного хлопчика П. За словами заявника, у відділенні міліції його побили. Заявник, а пізніше і його адвокат заявили, що заявника били чотири працівники міліції до опівночі 21 квітня 2005 р., після чого заявника було доправлено до Комінтернівського ізолятору тимчасового тримання (далі – ІТТ), де його тримали впродовж наступних двадцяти восьми днів. За словами заявника, умови тримання були «нелюдськими».

22 квітня 2005 р. під час допиту заявник повідомив, що знав хлопчика П., але не гвалтував його.

23 квітня 2005 р. хлопчик П. розповів працівникам міліції, що заявник зґвалтував його кілька разів у себе в квартирі та біля озера, а також повідомив інформацію про можливих свідків зґвалтування – гр. А. та гр. Е., які 25 квітня 2005 р. підтвердили слова потерпілого П.

У квітні 2005 р. заявнику висунули обвинувачення згідно з п. 3 ст. 153 Кримінального кодексу України.

12 і 18 травня 2005 р. заявник був оглянутий терапевтом та фтизіатром, відповідно. Обидва лікарі відзначили, що заявник був придатний для тримання в ІТТ; на його тілі не виявлено жодних травм, а сам заявник не висловив жодних скарг на стан свого здоров'я.

19 травня 2005 р. під час огляду в СІЗО лікарі також не отримали від нього жодних скарг, крім наслідків травми коліна, яку заявник отримав до арешту.

Справу заявника було передано в Комінтернівський районний суд м. Одеси (далі – районний суд). У липні 2005 р. суд провів перше слухання. 30 серпня 2005 р. заявнику йому було призначено адвоката.

15 серпня 2005 р. заявник звернувся з проханням до районного суду дозволити його матері представляти його інтереси в судовому процесі. Це прохання було задоволено в серпні 2005 р.

Під час одного зі слухань суд допитав потерпілого П., який заявив що заявник гвалтував його в період з вересня 2004 р. по квітень 2005 р. При цьому потерпілий П. детально виклав обставини зґвалтувань і надав інформацію про інші події. Факт

згвалтування біля озера підтвердили також свідки гр. А та гр. Е. Крім того, як сторона обвинувачення був допитаний учитель потерпілого П., якому останній розповів про згвалтування.

Суд також провів допит гр. М., друга заявника, який повідомив, що 9 і 10 квітня 2005 р. з 10 год. ранку до 4 чи 5 год. вечора він разом із заявником пиляли лісоматеріали, а мати заявника також засвідчила, що потерпілий П. жодного разу не приходив до них додому.

Всі зазначені свідки були допитані в суді першої інстанції у присутності заявника та його адвоката. Крім цього, адвокату і заявнику дозволили допитати свідків і звернутися за роз'ясненням щодо обставин справи. В ході судового розгляду заявник не скаржився на жорстоке поводження з боку міліції і не визнавав себе винним.

3 січня 2006 р. коліно заявника оглянув хірург, який призначив відповідне лікування для колінного суглоба.

25 січня 2006 р. районний суд, у присутності адвоката і матері заявника (останній був відсутній на слуханні), визнав заявника винним у кількох епізодах згвалтування і засудив його до десяти років позбавлення волі. Суд обґрунтував своє рішення свідченнями потерпілого П., інших свідків та висновками психіатра.

У лютому 2006 р. заявник і його адвокат Б. оскаржили це рішення суду, спираючись про недостатність доказів у справі. Заявник також стверджував, без додаткових подробиць, що 21 квітня 2005 р. його побили працівники міліції.

У період з травня 2006 р. по березень 2007 р. заявник і його мати подали десять скарг до Генеральної прокуратури, яка направила їх до Одеської прокуратури. У Суду немає інформації про те, чи були скарги розглянуті, адже їх копії Суду не надано). У заяві до Суду заявник повідомив, що вищезазначені скарги стосувалися «процесуальних порушень».

9 жовтня 2006 р. заявник направив свій перший лист до Суду.

У листопаді 2006 р. Одеський обласний апеляційний суд (далі – Апеляційний суд) призначив слухання на 12 грудня 2006 р.

16 листопада 2006 р. заявник звернувся з проханням до Апеляційного суду забезпечити його присутність на цьому слуханні. Суд задовольнив прохання, і заявника було доставлено до будівлі Суду у день слухання, де, за його словами, його впродовж усього дня тримали у клітці. Увечері він був доставлений у СІЗО. Суду не відомо, чому заявник не був доставлений до зали Суду під час слухання.

12 грудня 2006 р. Апеляційний суд, у присутності адвоката заявника, залишив в силі рішення суду першої інстанції.

16 січня 2007 р. заявник і його адвокат Б. подали дві окремі касаційні скарги до Верховного Суду України (далі – ВСУ), з тим самим обґрунтуванням, що і до Апеляційного суду. Вони також скаржилися на те, що заявник не був присутній у залі Суду під час розгляду апеляції, проте, не уточнили, як це вплинуло на загальну справедливість судового розгляду. За словами заявника, в той же день, після того, як касаційні скарги були направлені до ВСУ, адвокат Б. перестав представляти інтереси заявника. Причину Суду не повідомили; іншого адвоката заявник не вимагав.

2 квітня 2007 р. Суд звернувся до заявника з проханням надати: (1) документальні докази, що підтверджують його заяви про жорстоке поводження; (2) копії скарг про жорстоке поводження, поданих ним до компетентних національних органів; (3) копії касаційного звернення заявника і його адвоката з печаткою ВСУ, аби довести їх отримання; а також (4) копію рішення ВСУ.

25 червня 2007 р. заявник направив до ВСУ доповнення до касаційної скарги разом з проханням надати копії зазначених документів, ВСУ отримав запит, але не дав відповіді на нього з невідомих причин, про що заявник, у свою чергу, повідомив Суду.

15 листопада 2007 р. ВСУ відхилив касаційні скарги, подані заявником і його адвокатом. Без будь-якої аргументації ВСУ вказав на відсутність процесуальних порушень, що виправдовували б скасування рішень судів нижчої інстанції.

27 листопада 2007 р. Суд звернувся до заявника з проханням направити до ВСУ повторний запит про надання копій документів. Заявник не дотримався відповідних інструкцій Суду та не робив подальших спроб отримати копії зазначених документів.

У грудні 2007 р. заявник отримав копію рішення ВСУ і 27 квітня 2008 р. передав його до Суду.

До Європейського Суду з прав людини заявник звернувся зі скаргою на порушення його прав, гарантованих ст. 3 Конвенції (з огляду на побиття працівниками правоохоронних органів); ст. 6 Конвенції (з огляду на неможливість бути присутнім на слуханнях), а також ст. 34 Конвенції (беручи до уваги ігнорування запитів заявника про надання відповідних процесуальних документів).

Рішення Суду

Суд вирішив, чотирма голосами проти двох, що не було порушення положень ст. 6(1) і (3)(с) і (d) Конвенції;

Крім того, Суд одностайно визнав, що Україна не виконала свої зобов'язання відповідно до ст. 34 Конвенції.

При цьому судді Нуссбергер, Мьосе та Грозев висловили спільну окрему думку у справі, в якій зазначили, що ключовим моментом у ході розгляду справи в суді є присутність обвинуваченого в залі суду.

Судді посилались на факти, що заявник був присутній на засіданнях суду першої інстанції (але не на слуханні, під час якого він був засуджений до десяти років позбавлення волі) і йому була надана можливість допитати свідків і дати пояснення. Однак метою апеляційного суду є проведення повної оцінки питання про винуватість чи невинуватість заявника. На думку суддів, з прецедентного права ЄСПЛ випливає необхідність прямої оцінки доказів, наданих особисто заявником, а також необхідність гарантувати право заявника бути присутнім в залі суду. Судді переконані, що це було важливо в світлі протиріч у доказовому матеріалі, які не були з'ясовані і вирішені.

На думку суддів, ані буква, ані дух положень ст. 6 Конвенції не дозволяють відмовити особі у здійсненні її волі, прямо чи опосередковано. Проте, така відмова може мати місце, якщо це буде ефективним для цілей Конвенції, та встановлюється у недвозначною формі, за умови підтвердження такої необхідності. У зазначеному випадку немає ані жодної заяви щодо цього, ані

обґрунтування того факту, чому заявник не був доставлений з на слухання до зали суду.

Зрештою, при оцінці загальної справедливості судового розгляду судді також вважають за необхідне відзначити, що Апеляційний суд не розглядав окремо кожен з аргументів, висунутих у зверненні заявника, в якому підкреслюється протиріччя, що потребують роз'яснення, а лише послався на докази в його кримінальній справі. Крім того, Апеляційний суд не ставить під сумнів свідчення жодного зі свідків, чий авторитет заявник оскаржив в своєму зверненні.

Отже, на думку трьох суддів, мало місце порушення положень ст. 6(1) і (3)(c) і (d) Конвенції.

IV. РОЗВИТОК ДОКТРИНИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

«Заморожені» конфлікти в країнах, розташованих на Схід від ЄС та їх вплив на дотримання прав людини

У квітні 2016 р. Генеральний директорат Європейського парламенту у справах зовнішньої політики ЄС випустив друком та в електронному форматі дослідження Андраса Рацза (Andras Racz), старшого наукового співробітника Фінського інституту міжнародних відносин «„Заморожені” конфлікти в країнах, розташованих на Схід від ЄС і їх вплив на дотримання прав людини»³⁸. Дослідження присвячене детальному огляду фактичного стану справ у сфері прав людини в регіонах на Сході від ЄС, де мають місце «заморожені» конфлікти, а саме: в Криму, Придністров'ї, Абхазії, Південній Осетії та Нагірному Карабасі.

Це науково-практичне дослідження зосереджено на вивченні питання про забезпечення доступу до системи правосуддя, а також здатності органів влади де-юре або де-факто здійснювати таке правосуддя. Особлива увага приділяється Криму, адже стрімке погіршення ситуації у сфері прав людини на його території поширюється на набагато більшу кількість людей, ніж населення інших узятих разом чотирьох регіонів, у яких мають місце «заморожені» конфлікти. Автор дослідження також аналізує дії міжнародної спільноти, зокрема Європейського Союзу та Європейського парламенту, а також ОБСЄ, Ради Європи та роль юристів-практиків і громадянського суспільства з метою захисту прав людини.

Серед рекомендацій щодо подолання зазначених проблем автор зазначає такі необхідні дії з боку ЄС:

– ЄС повинен і в подальшому дотримуватися своєї твердої і послідовної політики підтримки територіальній цілісності країн на Сході від ЄС та, з урахуванням специфіки «заморожених» конфліктів, розробити індивідуальні політики щодо цих регіонів;

38 The frozen conflicts of the EU's Eastern neighbourhood and their impact on the respect of human rights [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bookshop.europa.eu/en/the-frozen-conflicts-of-the-eu-s-eastern-neighbourhood-and-their-impact-on-the-respect-of-human-rights-pbQA0116416/>

– введені ЄС санкції проти РФ внаслідок анексії Криму мають бути продовжені відповідно до основоположних цінностей та принципів Європейського Союзу. Водночас, ЄС повинен залишатися відкритим для співпраці з РФ у сфері захисту прав людини, коли для цього виникають можливості і дозволяють обставини;

– Європейський парламент повинен ефективно реалізовувати функцію нагляду за використанням фінансових інструментів ЄС для стимулювання роботи зі сторонами зазначених конфліктів;

– ЄС повинен зробити все можливе, щоб підтримувати діяльність Ради Європи в регіонах із «замороженими» конфліктами і прагнути до високого ступеня співпраці з РЄ;

– необхідним є забезпечення ефективної координації та «гнучкості» діяльності міжнародної спільноти з просування прав людини в регіонах із «замороженими» конфліктами, а також цілеспрямованих дій між державними і недержавними суб'єктами;

– необхідним також є підвищення рівня обізнаності громадськості як в країнах – членах ЄС, так і в сусідніх із Європейським Союзом країнах про становище в галузі прав людини в регіонах на Сході від ЄС, у яких існують «заморожені» конфлікти, тощо.

Вплив фінансових послуг, передбачених угодами ЄС про вільну торгівлю та асоціацію, на відмивання коштів, уникнення та ухилення від сплати податків

У квітні 2016 р. Європейський Парламент опублікував науково-практичне дослідження під назвою «Вплив фінансових послуг, передбачених угодами ЄС про вільну торгівлю та асоціацію, на відмивання коштів, уникнення та ухилення від сплати податків»³⁹. Аналіз проблематики був підготовлений Інститутом імені Т.М.С. Ассера (м. Гаага) у співпраці з Університетом м. Гронінгена (Королівство Нідерланди) на замовлення

³⁹ The Impact of Financial Services in EU Free Trade and Association Agreements on Money Laundering, Tax Evasion and Elusion [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://polcms.secure.europarl.europa.eu/cmsdata/upload/78c10be2-180e-482b-96f2-e760db88206e/EPRS_STUDY_Financial_services_FTAs.pdf

Дослідницької служби Європейського Парламенту для Комітету Європейського Парламенту з міжнародної торгівлі.

Це дослідження присвячене вивченню процесу імплементації і наслідків включення положень, що стосуються фінансових послуг, в окремі угоди про вільну торгівлю і про асоціацію ЄС з третіми країнами. Особливу увагу у ньому приділено вивченню ризиків, пов'язаних із тим, що такі положення породжують «спокусу» до відмивання грошей і їх використання не за призначенням з метою уникнення та ухилення від сплати податків. Автори дослідження не виявили каузального зв'язку між результатами реалізації чинних на сьогодні угод про вільну торгівлю ЄС і збільшенням незаконних фінансових потоків. Водночас, дослідники зробили висновок, що лібералізація торгівлі товарами і послугами з країнами, що розвиваються, збільшує загрозу відмивання грошей, що, ймовірно, сприятиме збільшенню незаконних фінансових потоків з цих країн до ЄС.

У зв'язку з цим у дослідженні містяться рекомендації ЄС щодо усунення такої загрози, що можуть бути корисними під час переговорів з країнами-партнерами про те, яким чином поліпшити правову та інституційну базу для лібералізації фінансових послуг з метою боротьби з відмиванням грошей та ухиленням від сплати податків.

Крім того, прикладне науково-правове значення цього дослідження пов'язане з рішенням ЄС щодо пропозиції Європейської Комісії, внесеної нею у жовтні 2015 р., стосовно перегляду Стратегії ЄС у сфері зовнішньої торгівлі та інвестицій «Торгівля для всіх: до більш відповідальної торгівлі та інвестиційної політики⁴⁰».

Європейські стандарти для 21-го століття

Наприкінці травня 2016 р. побачило світ дослідження «Гармонізовані європейські стандарти і Суд ЄС: обережно, щоб не

⁴⁰ European Commission, Trade for All: Towards a More Responsible Trade and Investment Policy, COM(2015) 497 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2015/october/tradoc_153846.pdf

відкрити ящик Пандори»⁴¹, здійснене Бардо Шеттіні Герардіні (Bardo Schettini Gherardini), директором з правових питань Європейського комітету зі стандартизації та Європейського комітету з електротехнічної стандартизації. Воно присвячене юрисдикції Суду ЄС стосовно інтерпретації гармонізованих технічних стандартів, прийнятих Європейським комітетом зі стандартизації.

Дослідження пов'язане з Повідомленням Європейської Комісії до Європейського Парламенту, Ради, Європейського економічного і соціального комітету і Комітету регіонів «Європейські стандарти для 21-го століття»⁴², в якому Комісія встановлює своє бачення щодо єдиної та ефективної європейської системи стандартизації, яка має бути адаптованою до зміни оточуючого середовища, одночасно підтримувати реалізацію кількох політик ЄС і приносити користь приватним компаніям, споживачам і працівникам та ін. Крім того, автор взяв до уваги й Повідомлення Комісії для Європейського Парламенту, Ради і Європейського економічного і соціального комітету «Щорічна програма роботи Союзу з питань європейської стандартизації на 2017 рік»⁴³.

Автор дослідження наголошує на необхідності дотримання належного балансу між інтересами промисловості та публічними інтересами ЄС. При цьому, на його думку, варто зважати на положення статті 5 Загальних керівних принципів співпраці між організаціями, які встановлюють європейські стандарти, і Комісією від 28 березня 2003 р., у якій зазначено, що «прозора правова і політична основа для європейської стандартизації як незалежної, консенсус-орієнтованої та добровільної діяльності» є ключовою вимогою для успіху всього процесу стандартизації в інтересах внутрішнього ринку ЄС. Наявний баланс між залученням

⁴¹ Bardo Schettini Gherardini, *Harmonised European Standards and the EU Court of Justice: Beware Not to Open Pandora's Box* [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europeanlawblog.eu/?p=3212>

⁴² Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions „European Standards for the 21st Century” (COM(2016) 358 final) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2016:358:FIN>

⁴³ Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee „The annual Union work programme for European standardisation for 2017” (COM/2016/0357 final) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=COM:2016:357:FIN>

промисловості і публічними інтересами ЄС, встановлений у процесі, що організований самими зацікавленими сторонами і для них, має бути збережений. Прокладання шляху до ре-кваліфікації організацій, які встановлюють європейські стандарти, як органів ЄС, а також сприйняття прийнятих ними технічних стандартів як актів ЄС (навіть лише з метою прийняття попередніх рішень Суду ЄС) може не тільки ускладнити дотримання такого балансу шляхом впровадження іншої інституційної перспективи (адже організації, що встановлюють стандарти, набувають статусу публічних суб'єктів і втрачають статус приватних осіб), але й відкрити ящик Пандори (у контексті положень статті 267 Договору про ЄС) для будь-якої іншої приватної діяльності, пов'язаної із законодавством ЄС.

Зважаючи на зобов'язання України у рамках статті 56 Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, вбачається доцільним зазначити, що на тлі вдосконалень, які відбуваються в законодавстві ЄС, Україна повинна вживати необхідних заходів для поступового досягнення відповідності технічним регламентам ЄС, а також стандартизації, метрології, акредитації, процедурам оцінки відповідності і системи нагляду за ринком, що функціонують в ЄС. При цьому терміни імплементації відповідних рішень і регламентів, включених у Додаток III до Угоди про асоціацію, передбачають періоди від одного до п'яти років з моменту вступу в силу Угоди про асоціацію.

Про стан і тенденції змін у сфері застосування наркотичних речовин в Європі

Європейський центр моніторингу наркотиків і наркотичної залежності (EMCDDA) підготував та опублікував 21-е щорічне аналітичне дослідження, присвячене вивченню та узагальненню проблем у сфері застосування наркотичних речовин в Європі «Європейська доповідь про наркотики за 2016 рік. Тенденції та події»⁴⁴.

⁴⁴ European Drug Report 2016. Trends and Developments [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bookshop.europa.eu/is-bin/INTERSHOP.enfinity/WFS/EU-Bookshop-Site/en_GB/-/EUR/ViewPublication-Start?PublicationKey=TDAT16001

Актуальність цього дослідження обумовлена гострою необхідністю розробки комплексної політики щодо наркотиків і наркотичної залежності – як в Європі, так і на міжнародному рівні в цілому. В Європі наразі здійснюється робота з оцінювання результатів реалізації поточного Плану дій у цій сфері. Водночас, ведуться фахові дискусії стосовно політико-правових, організаційно-технічних та інших дій, необхідних для прийняття цілеспрямованої Європейської стратегії боротьби з наркотиками і наркотичною залежністю, що стане відповідним керівництвом для нормотворчої та практичної діяльності інституцій ЄС і його держав-членів протягом найближчих років.

Підставою для таких заходів є те, що Європа дедалі частіше стикається із гострою проблемою наркотиків і наркотичної залежності, яка спричинена зростаючим застосуванням стимулянтів, нових психоактивних речовин, нецільовим використанням ліків і канабісу тощо. Це сприяє підвищенню рівня смертності і захворюваності серед європейського населення, створює нові неочікувані виклики для системи охорони здоров'я та фармацевтичного ринку.

Дослідження є унікальним найсучаснішим та високоякісним аналітичним узагальненням матеріалів щодо ознак стійкості традицій використання наркотиків в Європі; поширеності їх використання і поточних тенденцій у цій сфері; поставок наркотичних речовин на європейський ринок та їх споживання; шкоди, яку вони спричиняють; національних політик держав – членів ЄС щодо наркотиків і наркотичної залежності та практичних заходів боротьби з відповідними викликами.

Документ доповнений Статистичним бюлетенем, що збільшує його цінність, адже збалансований і заснований на реальних даних підхід до розв'язання проблем є необхідною умовою для раціональної європейської політики та ефективної діяльності в цій сфері.

Інформаційно-аналітичний дайджест

РЕФЕРАТИВНИЙ ОГЛЯД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРАВА

Квітень – червень 2016 р.

Редакційна колегія серії:

Бабін Б. В., Баймуратов М. О.,
Буроменський М. В., Гріненко О. О.,
Дмитрієв А. І.

Випуск підготували:

Ворошилова І. В., Горькавий С. С.,
Кравчук І. В., Санченко А. Є.

Формат 60x90/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Ум. друк. арк. 5,5. Обл.-вид. арк. 6,5.

Оригінал-макет підготовлено в
Інституті законодавства Верховної Ради України
04053, м. Київ, пров. Несторівський, 4.